

KULTUREN

Kv Sjöjungfrun 11

fornlämning 19, Trelleborgs stad
Trelleborgs kommun, Skåne
Arkeologisk förundersökning 2010

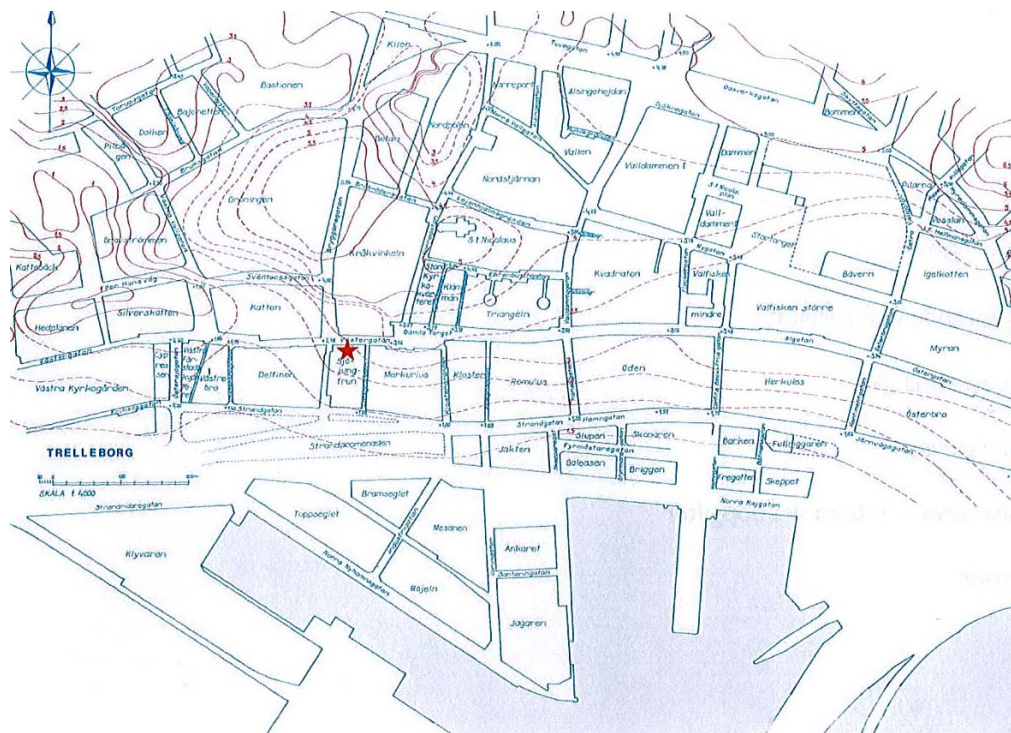
KULTURMILJÖRAPPORT 2013:9

CLAES THELIANDER

KULTURHISTORISKA FÖRENINGEN FÖR SÖDRA SVERIGE

Innehåll

Inledning	3
Naturmiljö	4
Fornlämningsmiljö	5
Tidigare arkeologiska iakttagelser.....	7
Arkeologisk kunskapspotential.....	8
Genomförande och resultat.....	10
Den arkeologiska förundersökningen.....	11
<i>Schakt 1</i>	<i>11</i>
<i>Schakt 2</i>	<i>13</i>
<i>Schakt 3</i>	<i>16</i>
<i>Schakt 4</i>	<i>18</i>
<i>Schakt 5</i>	<i>19</i>
Rivningen.....	20
<i>Källare A</i>	<i>21</i>
<i>Källare B.....</i>	<i>23</i>
<i>Källare C</i>	<i>23</i>
<i>Källare D</i>	<i>27</i>
<i>Grop E</i>	<i>27</i>
<i>Grop F (smörjgrop i smedjan)</i>	<i>30</i>
<i>Grop G.....</i>	<i>32</i>
Förslag till fortsatta åtgärder	33
Sammanfattning	33
Administrativa och tekniska uppgifter	35
Referenser.....	36
Bilagor	36

Figur 1. Trelleborg, kv Sjöjungfrun markerad med röd stjärna (ur Jacobsson 1982).

Inledning

Trelleborgshem planerar en nybyggnation av ett flerfamiljshus i kv Sjöjungfrun 11 i centrala Trelleborg. Området som kommer att beröras är ca 1860 m², och är av Riksantikvarieämbetet klassat som särskilt bevarandevärt. Fastigheten är belägen inom fornlämning Trelleborg RAÄ 19, Trelleborgs medeltida stadsområde. Med anledning av detta uppdrog Länsstyrelsen i Skåne åt Kulturen att genomföra en förundersökning inom det aktuella området (lst.dnr; 431-4152-10).

Syftet med förundersökningen var att kartera fornlämningsituationen på platsen, bedöma kunskapspotentialen samt utreda förutsättningarna för vidare antikvariska åtgärder. Vidare skulle förutsättningarna för så kallad alternativ grundläggning utredas. Detta skulle sedan sammanställas till ett adekvat planerings- och beslutsunderlag för Länsstyrelsens fortsatta handläggning i ärendet.

Den arkeologiska förundersökningen genomfördes under perioden 2010-09-15–2010-11-19. Rivningen av de befintliga byggnaderna på fastigheten genomfördes i två steg. Steg I innebar att byggnaderna togs ner till golvbjälklagen. Steg II innebar att de resterande murarna togs bort och befintliga källare fylldes. Enligt Länsstyrelsens beslut övervakades steg II av rivningarna av personal från Kulturen.

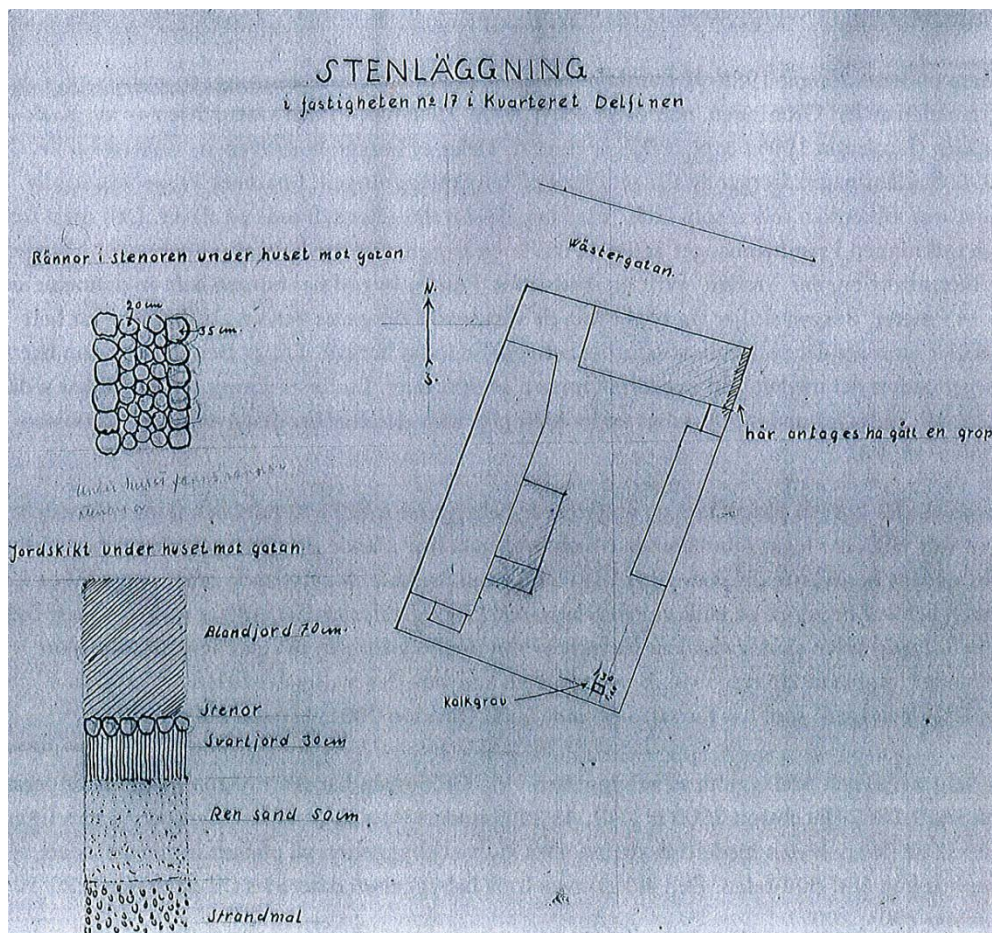
Det planerade exploateringsområdet är beläget i de västra delarna av den medeltida stadskärnan, något söder om den på 1980-talet undersökta trelleborgen. Området täcker ungefär hälften av nuvarande kv Sjöjungfrun som fram till 1950-talet ingick i kv Delfinen då Bryggaregatan förlängdes ned till hamnen.

Naturmiljö

Området längs med Skånes sydkust utgörs främst av svallsediment (sand och finsand) och isälvsavlagringar. Sett ur ett historiskt perspektiv har sedimenttransporten längs med sydkusten varit omfattande. På vissa ställen uppgår flygsandens tjocklek till flera meter, till exempel vid Löderups Strandbad där flygsanden är tio meter tjock (Hågeryd med flera 2005 s 17f). Trelleborg ligger mellan Ystad och Malmö, i ett område som kallas för Söderslätt som är ett av Sveriges bördigaste områden. Den medeltida stadskärnan sträcker sig från en östvästlig strandvall, den så kallade Järavallen, och söderut ned mot stranden som under medeltiden låg längs vad som idag är 1,5 m höjdkurvan. Idag motsvaras den gamla strandlinjen av tänkt linje längs med dagens Järnvägs-, Hamn- och Strandgator.

Figur 2. Den östra delen av exploateringsområdet, mot Lotsgränden. Den frodiga grönskan döljer förorenade massor som senare schaktades bort. Fotografi från norr.

Figur 3. På 1940-talet grävdes källare C, motsvarande den norra byggnaden mot Västergatan på ritningen ovan. Sektionsritningen ska ses som en principskiss. Notera även kalkgraven i det sydöstra hörnet. Ur Trelleborgs museums arkiv.

Fornlämningsmiljö

Staden Trelleborg grundades senast vid 1200-talets mitt. Men långt innan det har människor bott och verkat i området. I och omkring stadens centrala delar kan man hitta spår av aktivitet från stenålder fram till idag. Arkeologiska undersökningar har visat att permanent bebyggelse fanns under yngre järnålder, åtminstone från vendeltid men även med nedslag i tidigare perioder. Bosättningen var som mest utbredd under 700- och 800-talen, men reducerades under 900-talet. Vid 1000-talets början verkar bebyggelsen ha övergivits. Området för denna bosättning från yngre järnålder verkar i väster och öster sammanfalla med den medeltida stadens utbredning (Jacobsson 2000 s 9f; Jacobsson 2003a s 194f). Trots detta kan man inte räkna järnåldersboplatsen som stadens föregångare, då den troligtvis försvann eller åtminstone förlorade i betydelse och omfattning vid vikingatidens slut. Vid denna tid uppfördes en ringborg, en så kallad trelleborg, i nuvarande kv Gröningen, kv Katten och kv Kråkvinkeln. Denna borg var ca 130-140 m i diameter och undersöktes under åren 1988-1991. Borgen uppfördes i två faser under 900-talet, men övergavs redan omkring år 1000 (Jacobsson 1995a, 1995b och 2000).

När medeltidsstadens rapport sammanställdes i början av 1980-talet fanns kännedom om 56 olika arkeologiska undersökningar eller observationer i Trelleborg. Endast några få större undersökningar med mer omfattande arkeologisk dokumentation hade genomförts vid denna tid, de flesta och mest omfattande i kv Kloster där det medeltida franciskanerkonventet varit beläget (Jacobsson 1982). Från 1980-talet och fram till idag har flertalet undersökningar genomförts i den västra delen av stadsområdet, i kv Katten, den sydöstra delen av kv Kråkvinkeln, inom kv Oden, Kvadraten och Triangeln. I kv Kråkvinkeln undersöktes år 1982 en omfattande bebyggelse från 1200-talet. Vid bebyggelsens etablering grävdes ett antal dräneringsdiken som ledde vatten till en kanal i områdets västra del, som tidigare var trelleborgens vallgrav. I kv Triangeln undersöktes delar av en medeltida damm, som möjligen kan ha använts för en kvarnanläggning (Jacobsson 2000).

Det äldsta skriftliga belägget för orten Trelleborg är från år 1257. I en brevväxling mellan kung Kristoffer och ärkebiskop Jakob Erlandsson omtalas invånarna som "civium", det vill säga borgare (Lindal 1956a s 29ff). År 1260 överlämnades stadens intäkter tillsammans med Malmö som hemgift åt Erik Plogpenningss dotter Sofia när hon gifte sig med kung Valdemar Birgersson av Sverige (Lindal 1956a s 43ff; Andersson 1974 s 281). Kungen hade alltså vid denna tid en överhöghet över staden.

Den äldsta kartan över staden Trelleborg upprättades av Johannes Mejer på 1650-talet. Av denna framgår att staden avgränsades av två bäckar, Västerbäck och Österbäck. Mitt i staden rann en mindre bäck ut i havet, kallad Bastarännan. Den rann ut i en lagun väster om den vikingatida ringborgen. Bakom stranden fanns två höjdplatåer vilka inte är synliga i dagens topografi. På den större platån, Kattebäckshejdan, uppfördes trelleborgen under 900-talet och på den mindre platån uppfördes senare Sankt Nikolai kyrka (Jacobsson 1982).

Från 1700-talets mitt finns en karta som ger en mer detaljerad bild av bebyggelsens utbredning vid denna tid. På kartan omnämns för första gången att staden har haft en stadsvall. I början av 1700-talet omnämns i tullräkenskaperna *Östre Port*, *Wästre Port* och *Norre Port* (Lindal 1956b). Ett av stadens två torg, Gamla Torg, beläget söder om Sankt Nikolai kyrka, har medeltida ursprung (Jacobsson 1982 s 15). Stadens huvudgata, Adelgatan nuvarande Algatan, löpte i östvästlig riktning längs med stranden. Den stora nordsydliga förbindelsen i staden och ut mot dess omland ansågs länge vara Norregatan. Senare års arkeologiska undersökningar har dock visat att Bryggaregatan kan ha varit en äldre och mera betydelsefull förbindelseled under stadens äldsta tid (Jacobsson 2000 s 149).

Från stadens medeltid är en kyrka och ett konvent kända. Den tidigare nämnda Sankt Nikolaikyrkan byggdes kraftigt om under 1880-talet. Den äldsta delen var av tegel och uppförd med långhus och smalare kor. Kyrkan har daterats till 1200-talets första hälft (Jacobsson 1982 s 34). I staden fanns ett franciskanerkonvent, grundat i mitten av 1200-talet, vars grunder och kyrkogård har undersökts vid ett flertal tillfällen från slutet av 1800-talet och framåt. Vid en undersökning år 1972 dokumenterades 52 gravar. En tredje

kyrkobyggnad kan ha funnits i kv Myran då området omtalas som *Kabbels-* eller *Capellsheiden* år 1729. I kv Myran 3 har flera gravar påträffats som undersöktes och dokumenterades år 1912 (Lindal 1956a s 92; Jacobsson 1982 s 30).

I flera undersökningar under åren 1988-1991 framkom rester av en vikingatida befästning, en trelleborg, i sydöstra delen av kv Gröningen, nordöstra delen av kv Katten och i den västra delen av kv Kråkvinkeln (Jacobsson 1995a; Jacobsson 1995b; Jacobsson 2000). Delar av borgen kom även att undersökas år 1996. Stadens namn har av allt att döma sitt ursprung i borganläggningen. I namnet Trelleborg ingår ordet *trell* vars betydelse troligen syftar på slaver. Den mest troliga tolkningen i sammanhanget är att det syftar på en byggnadsteknisk detalj i husen eller i borgens vallkonstruktion, där "trellen" var en snedsträva. Fullt utbyggd hade borgen en diameter av ca 143 m. Borgen skiljer sig något från de västdanska borgarna genom att den inte var helt cirkulär samt att det tycks sakna samtida bebyggelse inom borgen. Enligt Bengt Jacobsson uppfördes dess äldsta del vid mitten av 900-talet. En förstärkning av borgen skedde sedan i en andra fas under 900-talets andra hälft och strax därefter övergavs den (Jacobsson 2000 s 15, 78). I borgområdet påträffades en omfattande bebyggelse från 1200-talet fram till medeltidens slut vilken var orienterad i förhållande till en bred gata (nuvarande Bryggaregatan) som gick från stadens nordvästra del ned till Adelgatan. Gatan hade en betydande bredd, upp till ca 12 m och var bebyggd längs båda sidor. Nuvarande Norregatan som har ansetts vara den mest betydelsefulla gatan vid sidan av Algatan kan ha varit av mindre betydelse än tidigare uppfattning gjort gällande (Jacobsson 2000 s 149). Bryggaregatan kan utgöra den sydligaste delen av den så kallade "bronsåldersvägen" som fortsatte upp mot Lund (Erikson 2001; Larsson 2006 s 262).

En stagnation och ödeläggelse av bebyggelsen i kv Gröningen skedde någon gång under perioden 1619–1867 (Jacobsson 2000 s 150). År 2003 undersöktes delar av kv Herkules 8 som ligger i den östra delen av den medeltida staden. Den äldsta bebyggelsen på platsen utgjordes av ett grophus från 600–800-talen. Den äldsta medeltida bebyggelsen daterades till omkring 1220–1240 (Larsson 2003;2007).

Tidigare arkeologiska iakttagelser

Kv Sjöjungfrun gränsar i norr till Västergatan (Adelgatan), i väster till Bryggaregatan, i öster mot Lotsgränd och i söder mot Strandgatan. Kvarteret var en del av kv Delfinen fram till 1950-talet, då Bryggaregatan förlängdes och kv Delfinen delades upp.

Den första arkeologiska observationen i kvarteret gjordes på 1940-talet i samband med en grävning i norra delen intill Västergatan, då en stenläggning påträffades (figur 3)(Jacobsson 1982 s 23ff). I den norra delen av kvarteret som är föremål för exploateringsplaner, har en geoteknisk undersökning genomförts år 2003. Inom området var kulturlagermaktigheten mellan 1,4 och 2,1 m, med goda bevaringsförhållanden (Jacobsson 2003b).

I kv Sjöjungfrun 10 genomfördes en förundersökning år 1995 i samband med planer för tillbyggnad av befintligt hotell. Två förundersökningsschakt grävdes nära Bryggaregatan i den mellersta delen av kvarteret med en dragning mot söder. Kulturlagermäktigheten uppgick till två meter, varav huvuddelen bestod av vattenavsatta och påförda lager. Inga bebyggelselämningar framkom. De äldsta fynden bestod av keramik från 1200-1300-talen. Strandlinjen låg förmodligen längre söderut under medeltiden än under vendeltid-vikingatid (Jacobsson 1995a).

I kvarterets närområde finns flera uppgifter om kulturlagermäktighet och bevaringsförhållanden. På den norra sidan av gatan i kv Kråkvinkeln finns uppgifter om kulturlagertjocklek från ett antal borrhov. I den södra delen, från Västergatan och ca 50 m norrut är kulturlagertjockleken enligt sex borrhov mellan 0,30 till 0,65 m. Norr om denna zon ökar kulturlagermäktigheten från 2,30 till 2,60 m (Jacobsson 1982 s 18ff). Det är dock oklart om borrhoven, åtminstone från den södra delen av kv Kråkvinkeln, ger en representativ bild. En undersökning med sektionsdokumentation från år 1965 visar att den i södra delen av kvarteret fanns en kulturlagertjocklek på en meter och däröver ett lager med matjord på en halvmeter. I senare provundersökningar i södra delen av kvarteret visade det sig att omfattande sentida utschaktningar har skett. I områden med en mer intakt kulturlagerstratigrafi är tjockleken ca 2 m. Bevaringsförhållandena för organiskt material är goda (Wallin 1991 s 13ff).

År 2003 genomfördes en geoteknisk undersökning där sju borrhov togs. Syftet var att bedöma det totala kulturlagerdjupet. De fem borrhov som togs på den västra tomten visade att det fanns kulturlager ned till djup av mellan 1,40–2,10 m. Det ena borrhovet som togs på den östra tomten visade att det fanns 2 m kulturlager, medan det andra troligen togs i en äldre rörledning (Jacobsson 2003).

En geoteknisk undersökning genomfördes år 2009, för att klargöra grundläggningsförhållandena på fastigheten inför de nya byggplanerna. Resultaten i de fyra proven gav ett mycket varierat intryck. Kulturlagertjockleken var störst i den södra delen av den planerade exploateringsytan där även matjordslagret var större. Intakta äldre kulturlager framkom vid ett djup av mellan 0,7 m och 1,4 m under nuvarande marknivå. Den naturligt avsatta sanden framkom vid ett djup av mellan 1,2 m och 2,2 m. Resultaten visar på en välbevarad och komplex kulturlagersekvens på platsen (Ericsson 2010).

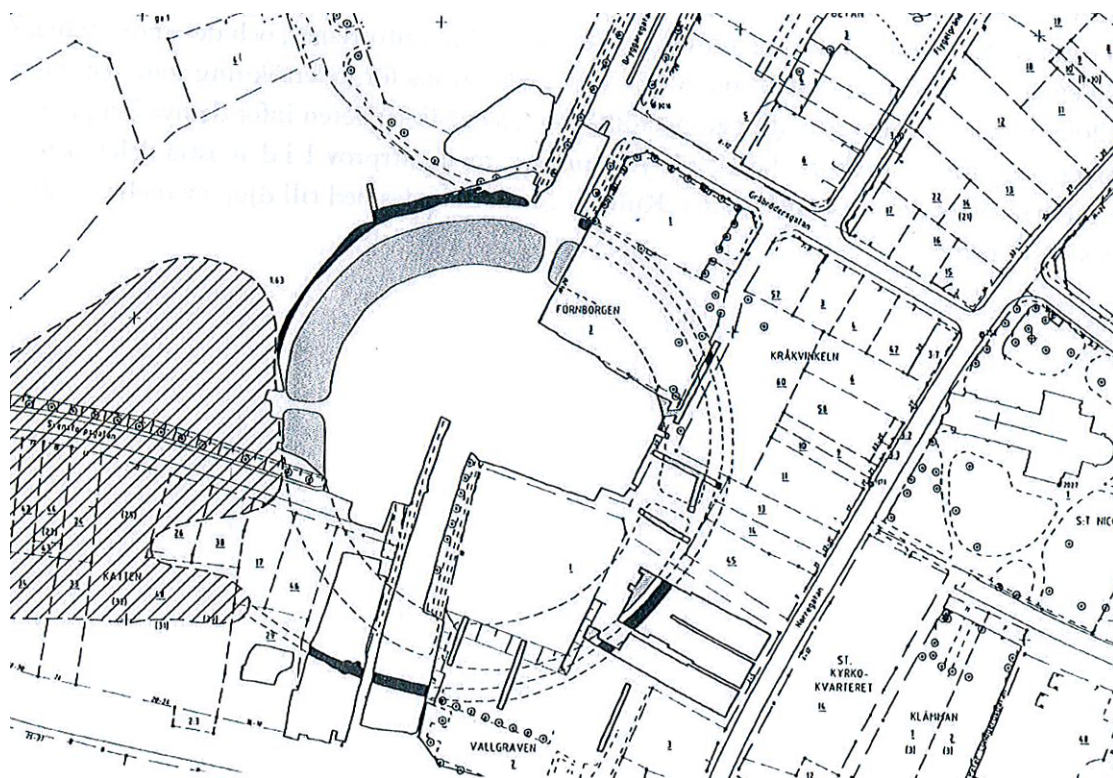
Arkeologisk kunskapspotential

Platsen uppvisar ett långvarigt sporadiskt brukande under förhistorisk tid, från stenålder och framåt. Under vendeltid etableras en mycket stor bosättning, med ungefär samma utbredning som den senare medeltida staden. På 900-talet tycks bosättningen stagnera och istället uppförs en så kallad trelleborg på en höjd omedelbart norr om platsen. Trelleborgen försvinner dock redan omkring år 1000 och vid 1200-talets början har den medeltida staden Trelleborg etablerats på platsen. Detta glapp på 200 år brukar framhållas som orsaken till att järnåldersbosättningen inte ska ses som staden Trelleborgs

föregångare. Mycket av detta är dock inte klarlagt. Det är framför allt två viktiga aspekter som skulle behöva fördjupas:

- Själva trelleborgen är väl undersökt och vi vet den vendeltida boplatsens utbredning. Men kunskaperna om boplatsens karaktär och funktion före, under och efter borgens uppförande, det vill säga under vendeltid och vikingatid, är mycket dåliga.
- Förståelsen av vad som hände i området efter det att borgen övergavs omkring år 1000, och fram till att staden grundas vid 1200-talets början är obefintlig.

Utan tvekan skulle en fördjupad undersökning utifrån dessa aspekter leda till helt ny och fördjupad kunskap om staden Trelleborgs äldsta historia. Det är sannolikt att kv Sjöjungfrun 11 har en omfattande kunskapspotential vad gäller dessa frågor, vilket är viktigt att ta hänsyn till i ärendets fortsatta handläggning.

Figur 4. Trelleborgens utsträckning under fas II (Jacobsson 1995b). Kv Sjöjungfrun är beläget utanför bilden i söder.

Genomförande och resultat

Trelleborgshem planerar en nybyggnation av flerfamiljshus i kv Sjöjungfrun 11 i centrala Trelleborg. Området som kommer att beröras är ca 1860 m², och är av Riksantikvarieämbetet klassat som särskilt bevarandevärt. Fastigheten är belägen inom fornlämning Trelleborg RAÄ 19, Trelleborgs medeltida stadsområde. Med anledning av detta uppdrog Länsstyrelsen i Skåne åt Kulturen att genomföra en förundersökning inom det aktuella området (lst.dnr; 431-4152-10). Rivningen av befintliga byggnader på tomten utfördes i steg I ned till golvbjälklagen och det gjordes innan den arkeologiska förundersökningen. Rivningen i steg II gjordes efter den arkeologiska förundersökningen och innebar att befintliga murar källare togs bort eller fylldes igen.

Det planerade exploateringsområdet är beläget i de västra delarna av den medeltida stadskärnan, något söder om den på 1980-talet undersökta trelleborgen. Området täcker ungefär hälften av nuvarande kv Sjöjungfrun som fram till 1950-talet ingick i kv Delfinen, då Bryggaregatan förlängdes ned till hamnen.

Figur 5. Kv Sjöjungfrun 11, Trelleborg. Schaktplan som visar de i förundersökningen grävda schakten markerade med gult, tidigare urschaktningar (källare, oljetankar och dylikt markerade med grått, äldre, riven bebyggelse är markerad med röda streck.

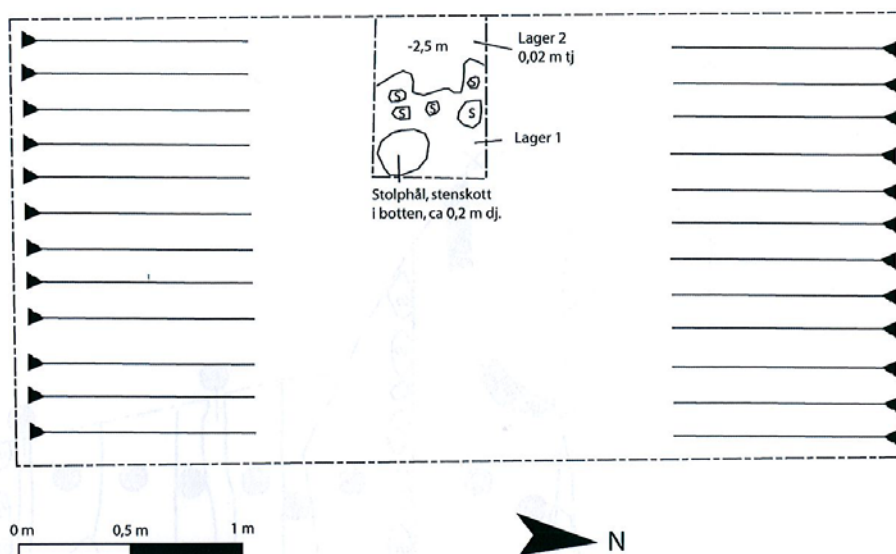
Den arkeologiska förundersökningen

Den arkeologiska förundersökningen genomfördes under perioden 2010-09-15–2010-11-19. Fyra schakt grävdes med maskin i anslutning till redan existerande källare. Vid ankomsten till platsen visade det sig att ett schakt redan var grävt i den södra delen av fastigheten. Detta dokumenterades på samma sätt som de övriga schakten.

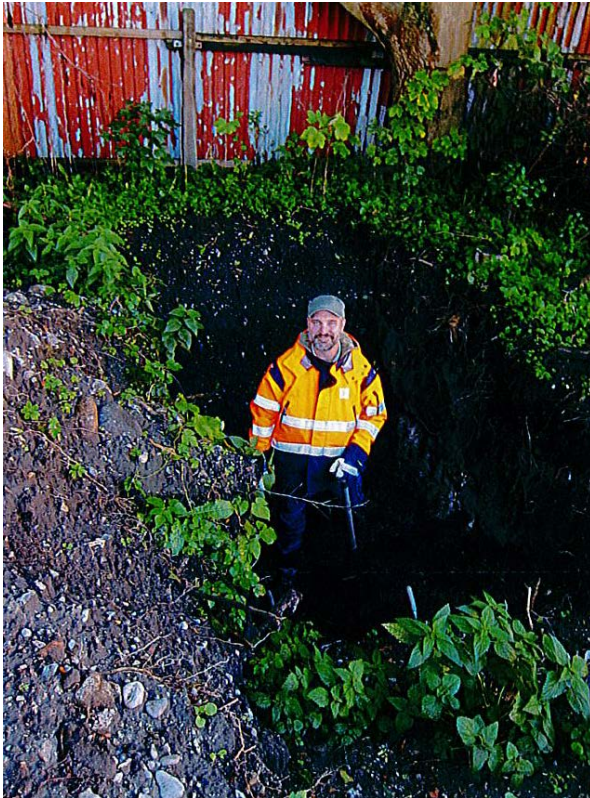
Syftet med förundersökningen var att kartera fornlämningsituationen på platsen, bedöma kunskapspotentialen samt utreda förutsättningarna för vidare antikvariska åtgärder. Vidare skulle förutsättningarna för så kallad alternativ grundläggning utredas. Detta skulle sedan sammanställas till ett adekvat planerings- och beslutsunderlag för Länsstyrelsens fortsatta handläggning i ärendet.

Schakt 1

Det redan öppna schaktet numrerades som nr 1. Det var beläget på den sydvästra delen av tomten, mot den södra tomtgränsen. Det var ca 4,50 m långt och ca 2,50 m brett, samt grävt till ett djup av ca 1,80 m. Det handgrävdes ytterligare 0,70 m i ett smalt schakt intill sektionen. Under sentida matjords- och fyllningslager framkom ett utjämningslager ned till ca 1,00 m under marknivån där en stenläggning vidtog. Stenläggningen bestod av tätt satta mellanstora stenar och var lagda i flygsand. Flygsanden fortsatte ned till ett djup av 1,30 m och därunder framkom ett humöst lager som tolkades som en gårdsplan. Därunder fanns ett utjämningslager som bestod av sand eller strandgrus, lagt över en humös yta som kan ha använts som gårdsplan, och under den ett flygsandslager som kan ha varit utlagt som utjämning. Under den vidtog ytterligare en gårdsplansyta över ett flygsandslager. Under det ett tunt kulturlager med innehåll av träkol, bränd lera och djurben. Underst i schaktet, vid ett djup av 2,50 m, framkom ett sandlager med svallade stenar som troligen historiskt sett varit strandkant. Nedgrävt i detta framkom ett ca 0,20 m djupt, stensatt stolphål, som kan ha tillhört en bryggkonstruktion eller liknande (Bilaga 1 figur 2).

Figur 6. Plan över schakt 1, för lagerbeskrivning se bilaga 1 figur 3.

Figur 7. Schakt 1 från norr, Claes Theliander gräver och dokumenterar.

Figur 8. Botten av schakt 1, från söder.

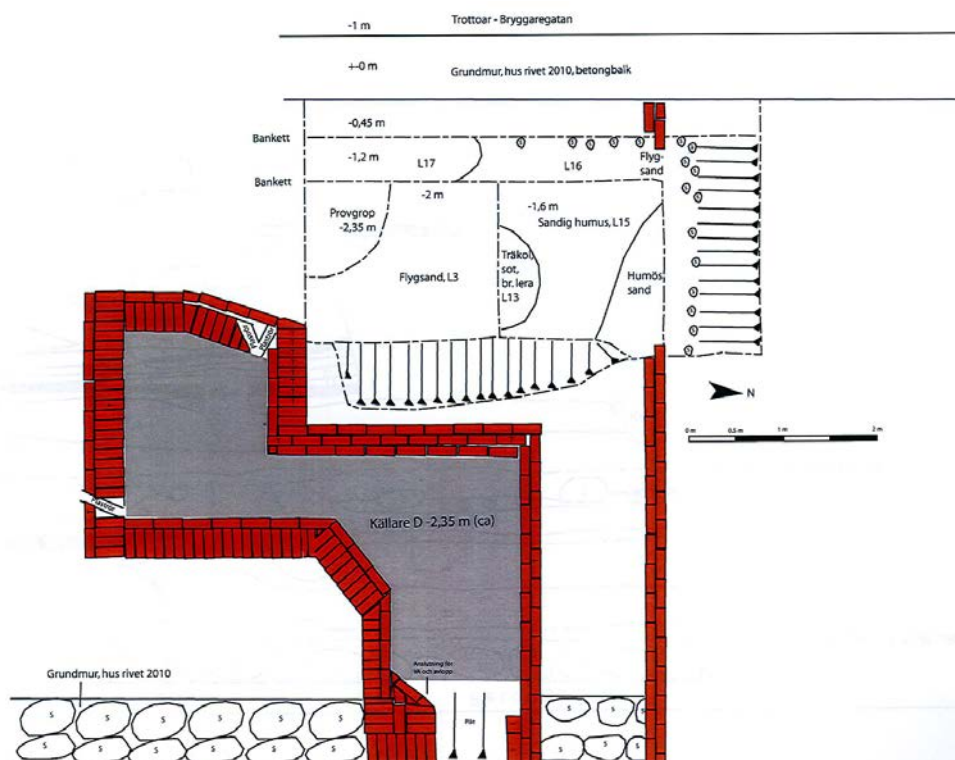
Figur 9. Den övre delen av den västra sektionen i schakt 1, från öster.

Schakt 2

Schaktet var beläget i områdets sydvästra del, mitt i ett av de nyligen rivna husen mot Bryggaregatan, den så kallade smedjan. I den södra delen av byggnaden var golvnivån något högre än omkringliggande marknivå. Schaktet var 4 m långt och 2,50 m brett, det grävdes till ett djup av 1,50 m i den norra delen, 2,05 m centralt i schaktet. Ett smalt schakt handgrävdes i den södra delen till ett djup av 2,70 m. Under sentida utjämningslager, hårdgöringsytor och stenläggningar framkom vid ett djup av 1,00 m ett flygsandslager. Därunder framkom ett utjämningslager vilket troligen även använts som gårdsplan, utlagd i samband med att platsens markutnyttjande förändrades. Under den fanns ett brandlager som överlagrade flera generationer lergolv från ett djup av 1,60m. Under dessa hade ett marklager påförts, det värmepåverkades och översandades innan ett nytt utjämningslager lades ut vilket sedermera även det översandades. Därunder framom ett kulturpåverkat lager med inslag av bränd lera, träkol och djurben. I botten, vid ett djup av 2,50 m, framkom steril sand.

Figur 10. Källare D från väster, efter schaktning.

Figur 11. Schakt 2 och källare D, schaktplan.

Figur 12. Schakt 2 med västra sektionen, fotografi från norr.

Figur 13. Schakt 2, botten av provgropen, fotografi från öster.

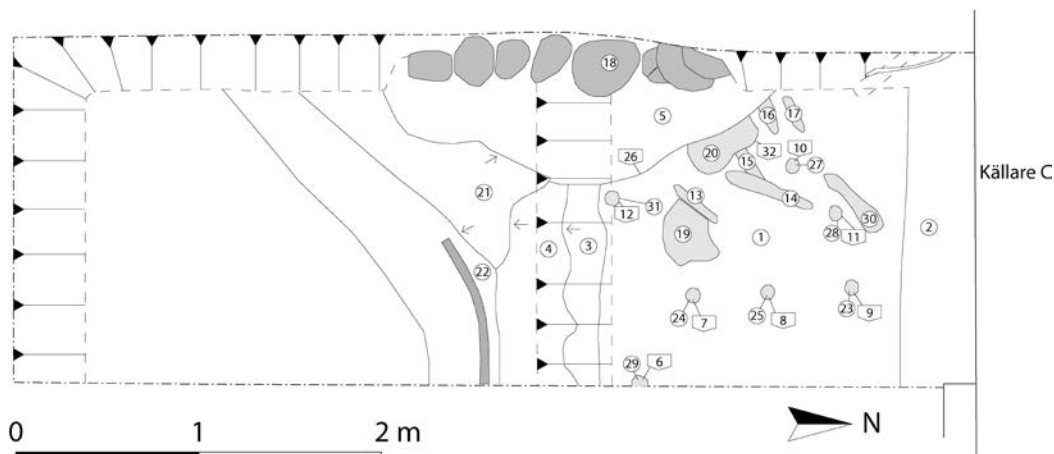
Figur 14. Källare D, från söder.

Schakt 3

Schakt 3 grävdes söder om den stora nordvästra källaren C, vid Västergatan. Det var 5,50 m långt och 1,50 m brett, med ett djup av 1,50 m i den djupaste delen i norr och 0,50 m i den grundaste delen i söder. Mot källaren fanns ett 0,50–0,70 m brett frischakt. Frischaktet var återfyllt med tegelbrockor, tegelkross, småsten och grus. I den sterila sanden, vilken framkom vid ett djup av 1,30 m, fanns flertalet pinnavtryck och mindre stolphål återfyllda med kulturlagret över den sterila sanden vilket tolkats som fossil åkermark. Det framkom även årderspår i den sterila sanden. Centralt i den västra sidan av schaktet framkom en stenbrunn, som daterades till 1700–1800-talet. En vattenledning löpte i nordöstlig till sydvästlig riktning, centralt i schaktet vid ett djup av 0,90 m. Under ca 0,30 m bärlager och matjord framkom ett utjämningslager vilket lagts ut över en ojämn knadderstensyta, som troligen använts som gårdsplan. Under den ett utjämningslager vilket också använts som gårdsplan ned till ett djup av 0,60 m. Därunder framkom flera lager lergolv, som lagats, utsatts för värme och brand, under det ett raseringslager och därunder ytterligare ett fragmentariskt lergolv. Under lergolv och raseringslager var en hård nedgrävd i ett marklager och därunder framkom ett odlingslager.

Figur 15. Schakt 3 och källare C, från söder.

Figur 16. Plan över schakt 3, lagerbeskrivning finns i bilaga 1 figur 6.

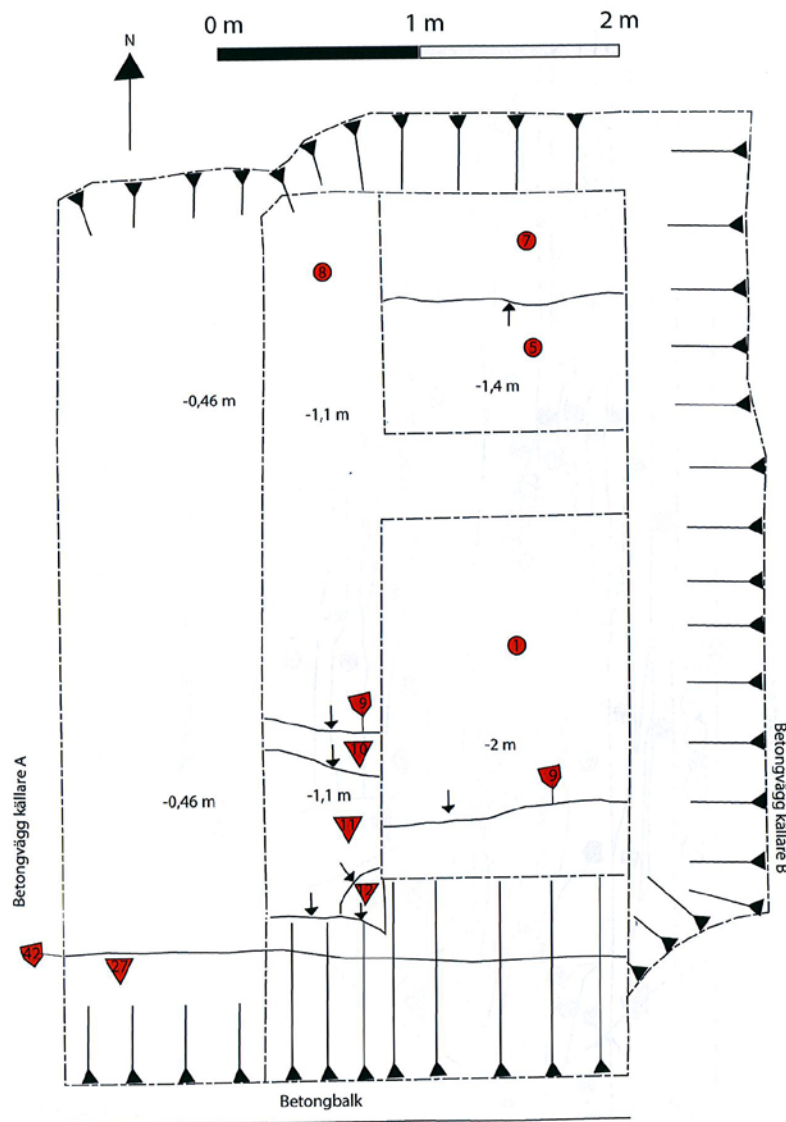
Figur 17. Schakt 3, östra sektionen. Till vänster syns frischaktet för källare C. Fotografi från väster.

Figur 18. Schakt 3, norra delen. Till höger muren till källare C. Fotografi från öster.

Schakt 4

Schakt 4 grävdes i den nordöstra delen av fastigheten i hörnet av Lotsgränd och Västergatan, mellan källare A och B. Det var 4,50 m långt, 3,00 m brett och grävdes till ett djup av 2,00 m i den södra delen av schaktet och 1,15 m i den norra delen av schaktet. Under sentida matjords-, kullerstens- och utjämningslager framkom en översandning, vid ett djup av ca 1,00 m. Därunder påträffades ett substantiellt utjämningslager lagt över en ojämn yta. Under det påträffades utjämningslager vilka lagts ut i jordförbättrande syfte, inför att platsen skulle börja odlas. Lagren innehöll stora mängder gödsel. I anslutning till gödsellagren påträffades läderspill, som tyder på att hantverk bedrivits på tomten. Vid ett djup av 1,70 m vidtog steril sand.

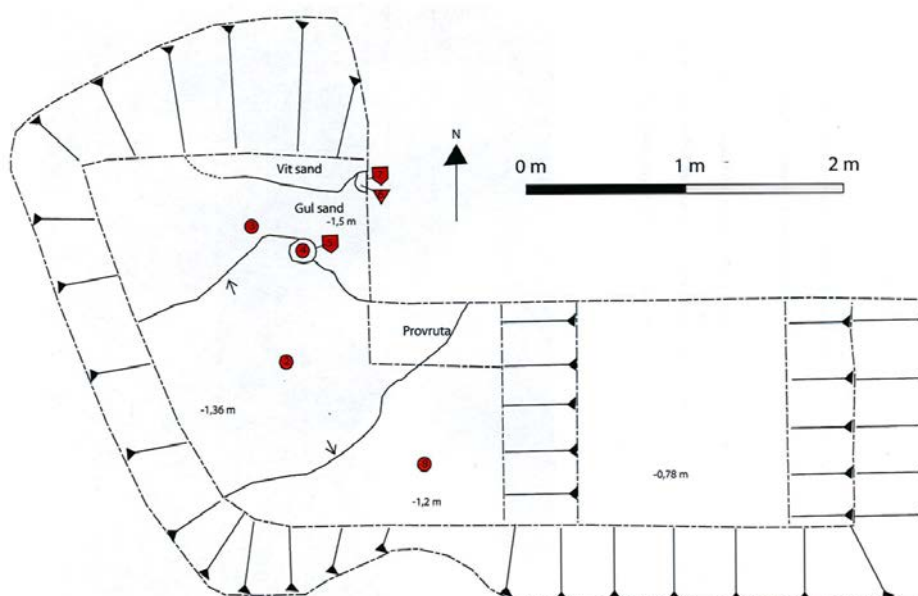
Figur 19. Schakt 4, plan. För lagerbeskrivning bilaga 1 figur 9.

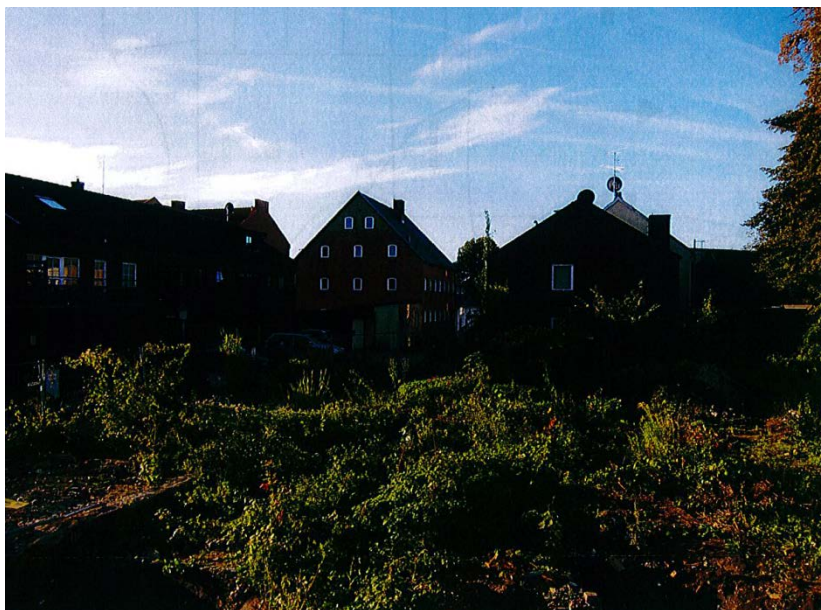
Figur 20. Schakt 4 från söder.

Schakt 5

Schakt 5 grävdes i den sydöstra delen av tomten vid Lotsgränd. Det grävdes som ett L, 5,50 m långt, 1,50 m brett och 1,20 m som djupast i väster medan det var endast 0,60 m djupt i öster. Under matjord och sentida utjämningslager framkom en stenläggning vid ett djup av 0,60 m. Under gårdsbeläggningen framkom flertalet utjämningslager och hårdgöringslager som lagts över en ojämn ytan ned till ett djup av 1,10 m där ett lager flygsand framkom. I den norra delen av schaktet, i anslutning till den norra sektionen grävdes en mindre provruta till ett djup av 2,40 m. Under flygsandslagret framkom flertalet lerlager vilka tolkades som golv. Emellan de olika generationerna golv framkom utjämningslager, hårdgöringslager och brandlager. Över den sterila sanden vid ett djup av 2,00 m påträffades äldre odlingslager.

Figur 21. Schakt 5, plan. För lagerbeskrivning bilaga I

Figur 22. Sydöstra delen av området med schakt 5 i bakgrunden. Större delen av den översta jorden i detta område var förorenad och schaktades sedan bort.

Rivningen

Rivningen av de befintliga byggnaderna på fastigheten genomfördes i två steg. Steg I innebar att byggnaderna togs ner till golvbjälklagen. Steg II innebar att de resterande murarna togs bort och befintliga källare fylldes. Enligt Länsstyrelsens beslut övervakades steg II av rivningarna av Kulturen.

Samtliga murar från de äldre byggnaderna och källarna skulle rivas i sin helhet, ned till en maxhöjd av +2,20 m ö h. Därefter skulle marken jämnas ut. De flesta murar låg över +2,20 m ö h, med undantag för någon enstaka sten som gick något djupare. Det kan dock inte uteslutas att enstaka grundstenar blivit kvar i marken. I området fanns fyra källare, källare A–D. Även källarnas väggar revs ned till +2,20 m ö h och deras golv bröts upp. I den före detta smedjan revs en smörjgrop samt ett större betongfundament vilka tillsammans med sökschaktet efter en eventuell oljetank utgjorde tre schakt där utöver källare D. I botten på samtliga schakt i den före detta smedjan återfanns bevarade kulturlager. I övriga källarschakt var alla kulturlager utschaktade med undantag för en del i den norra källaren som täcktes med geotextil innan den återfylldes.

I områdets sydöstra del avbanades på drygt 70 m³ ca 0,30 m förorenad matjord som kördes iväg. Den var sannolikt påförd i sen tid. Under denna yta kom matjord och sand samt sentida material, såsom plast, ölburkar och dylikt. Dessutom fälldes enligt planerna ett stort och ett något mindre träd i områdets södra del, där det även sedan tidigare fanns en större stubbe. Stubbar och rötter frästes till ca 0,10 m under nuvarande marknivå.

Samtliga källarrivningar samt två oplanerade markingrepp kommer att beskrivas under denna rubrik.

Källare A

Källaren var belägen i den östra delen av fastigheten. Dess murar revs ner till ca +2,20 m ö h. Golvet som låg på ca 0,90 m ö h, revs och under det kom gulgrå sand blandad med svallade stenar. Detta tolkades som svallsediment. Källaren fylldes med gruskross upp till +2,20 m ö h.

Figur 23. Källare A, efter rivning ner till golvbjälklag, men innan fullständig rivning. Fotografi från norr.

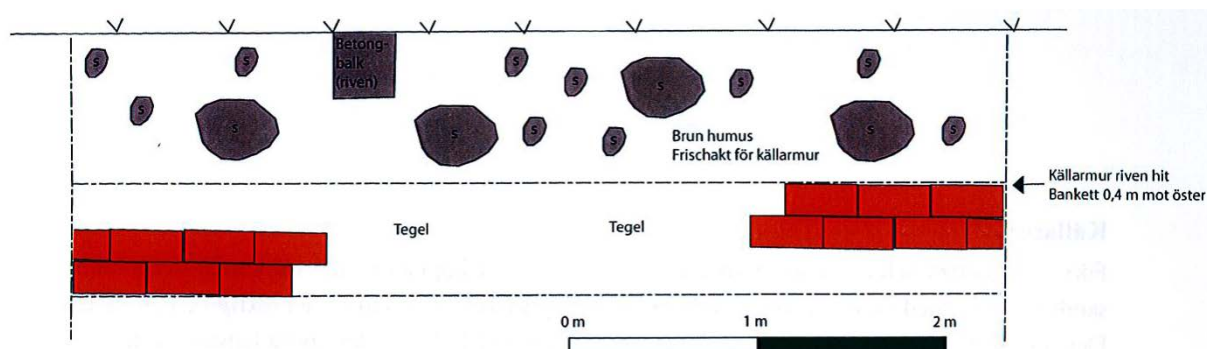
Figur 24. Källare A efter att murarna rivits till +2,20 m ö h, men innan den fylldes med stenkross. Fotografi från väster.

Figur 25. Källare A i bakgrunden, schakt 4 i mitten och till höger skymtar källare B. Före rivning, fotografi från nordväst.

Figur 26. Källare B, innan rivning. Fotografi från norr.

Figur 27. Källare B, den östra sektionen.

Källare B

Källaren var belägen inne på tomten, i den östra delen av fastigheten. Murarna skulle rivas ned till +2,20 m ö h, väggarna var mycket instabila och rasade delvis in längre ner. En sektion mot öster ritades. Golvet, som låg på ca +1,00 m ö h revs och under det kom svallsediment. Källaren fylldes med jord och gruskross upp till +2,20 m ö h. Från källare B gick två oljeledningar 10 m söderut till en nu borttagen oljetank. Ledningarna gick ytligt, troligen över +2,20 m ö h.

Källare C

Källaren var belägen i den nordvästra delen av fastigheten. Först revs golvet och det sista av mellanväggarna. Golvet låg på ca +0,5 m ö h. Under detta fanns sandig morän med svallade stenar. Källare C var uppdelad i två hälfter, en östlig och en västlig. Den västliga delen var i sin tur uppdelad i ytterligare två hälfter. Den södra halvan var helt utschaktad men i den norra var en klack med bevarade kulturlager, ca 0,5 m under trottoarnivå, sluttande mot söder ytterligare ca 0,30 m. Avtryck av en större sten, ca 0,70 m stor, kunde noteras i söder. Den var troligen bortplockad vid rivningen av huset år 2010. Under rivningsmassorna kunde noteras ett sotigt, humöst sandlager med mycket djurben, varav flera kohorn. Kulturlagret var ca 25 m² stort och täcktes med fiberduk. Över det fylldes med gruskross upp till ca + 2,20 m ö h. Även resten av källaren fylldes med gruskross upp till knappt +2,20 m ö h. Därefter revs källarmurarna ner till +2,20 m ö h.

Figur 28. Källare C, efter rivning ner till golvbjälklag, innan slutgiltig rivning. Fotografi från öster.

Figur 29. Det bevarade kulturlagret i källare C täcktes med geotextil innan stenkross fylldes på. Fotografi från sydöst.

Figur 30. Källare C efter slutgiltig rivning. Betonggolvet revs innan källaren fylldes med stenkross. Fotografi från öster.

Figur 31. Källare C, efter rivningen och igenfyllningen med stenkross. Fotografi från öster.

Figur 32. Källare C under rivning. För att inte skada omkringliggande kulturlager revs källarmurarna försiktigt ned till +2,20 m ö h. Fotografi från nordöst.

Figur 33. Källare D, där murarna revs till +2,20 m ö h. Därefter fylldes källaren med stenkross. Fotografi från nordöst.

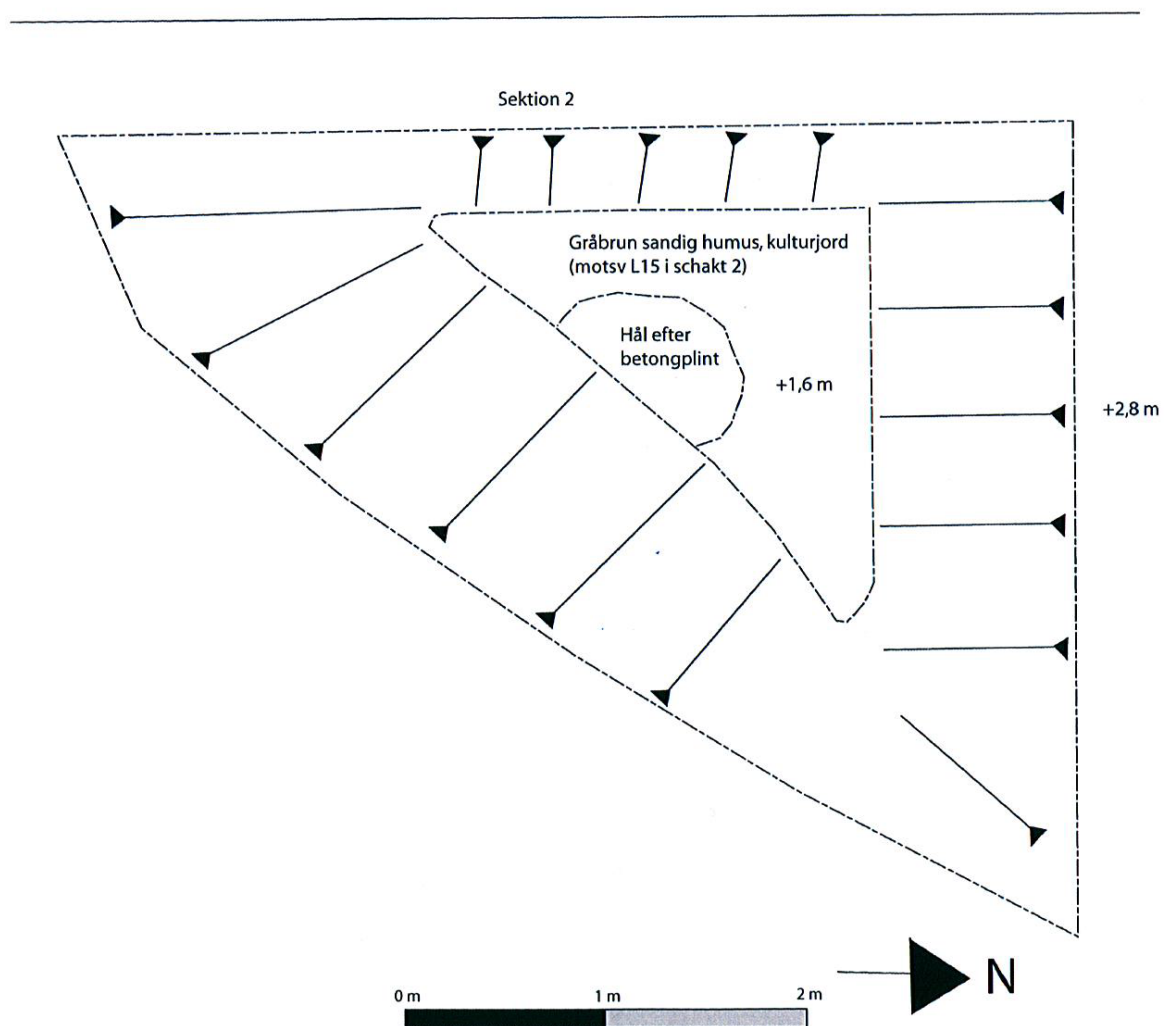
Källare D

Källaren var belägen i den sydvästra delen av fastigheten. Betonggolvet låg på ca +1,00 m ö h. Detta revs och under det fanns kulturlager bevarade. Det var brunsvart, humöst och ganska fett. Det innehöll träkol, djurben och bränd lera. På grund av de mycket instabila väggarna dokumenterades inte detta närmare. Murarna skulle rivas ner till ca +2,20 m ö h, men var i så dåligt skick att de ställvis rasade mer än så. Därefter fylldes källaren med jord och gruskross.

Grop E

I smedjans nordvästra hörn, under marknivå, påträffades vid rivningen en L-formad betongklump med måtten 4x4 m och med en ca 1,20 m tjocklek. Innanför denna fanns en meterstor betongplint som var förankrad nedåt med upp till 1,50 m långa järnbalkar. Dessa två betongklumpar efterlämnade en ca 10 m² stor krater med botten på ca +1,60m. Den dokumenterades i plan och sektion (figur 33, 34, 35, 36 och 37; bilaga 1 figur XX).

Trottoar, Bryggaregatan

Figur 34. Grop E, plan. Hålet efter betongklumpen i smedjans nordvästra hörn.

Figur 35. Grop E, den västra sektionen.

Figur 36. Grop E, betongklumpen. Fotografi från sydväst.

Figur 37. Grop E, betongplinten, från sydväst.

Figur 38. Grop E, från söder.

Grop F (smörjgrop i smedjan)

Smörjgropen var byggd som en betongsarkofag, och gick ej att riva delvis. Den togs istället upp i ett stycke. På grund av detta skapades en ca 8 m² stor grop med botten på ca +1,10 m ö h. Emellertid var gropen vattenfylld varför varken botten eller sektioner dokumenterades. Gropen återfylldes med gruskross upp till ca +2,20 m ö h.

Figur 39. Grop F, smörjgropen var fylld med rivningsmassor. Fotografi från öster

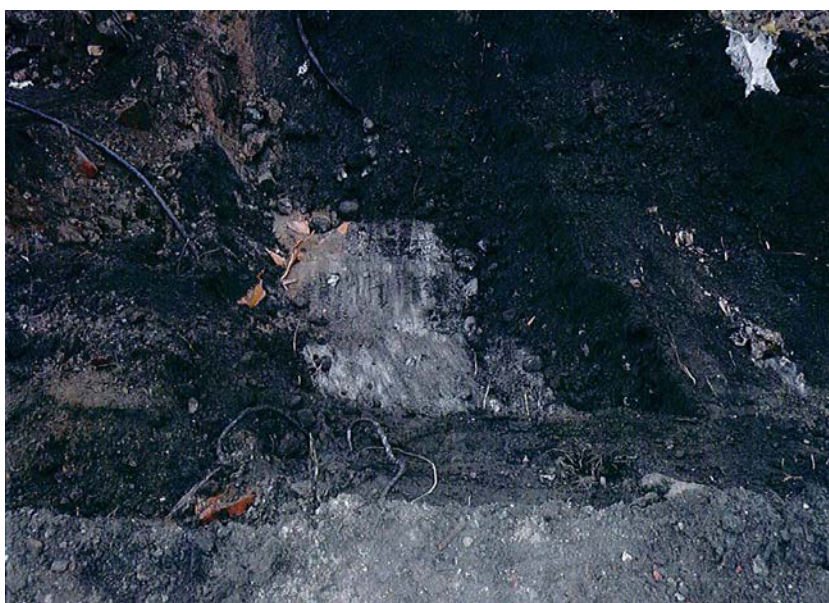
Figur 40. Grop F, smörjgropen togs upp i ett stycke. Fotografi från söder.

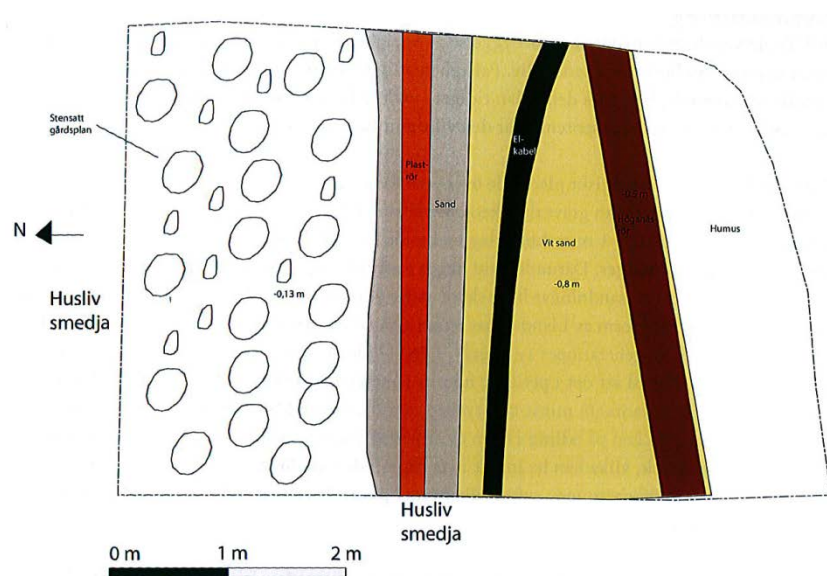
Figur 41. Grop F, vatten och tegelsten fyllde den före detta smörjgropen, dom därför inte gick att dokumentera varken i plan eller sektion.

Grop G

Det förelåg en uppgift om att en oljetank skulle vara nedgrävd på en utpekad plats omedelbart öster om smedjan. Oljedoft och kopparrör för olja indikerade var den rätta platsen var. Emellertid skulle det visa sig att bland annat ett Höganäsrör gick genom området vilket tillsammans med förekomsten av en oskadad, äldre stensatt gårdsplan visade att så inte var fallet. Det skulle sedan visa sig att tanken stått ovan mark och togs bort tidigare år 2010 när husen revs. Detta ledde till att ett 20 m² stort schakt togs upp. Drygt en tredjedel av detta var en stensatt gårdsplan på +2,10 m ö h. Resten av området var ett yngre och ett äldre (Höganäsröret) avloppsschakt samt en nedgrävning för elkabel. Botten var på ca +1,60 till +1,90 m ö h. Mellan rören var vit flygsand och söder om Höganäsröret var jorden humös. Gropen fylldes igen med samma massor som grävts upp.

Figur 42. Grop G, fotografi från väster.

Figur 43. Grop G, sökschakt efter oljetank.

Förslag till fortsatta åtgärder

Trelleborgshem planerar en nybyggnation av ett flerfamiljshus i kv Sjöjungfrun 11 i centrala Trelleborg. Arbetet kommer att beröra ca 1860 m². Inga ritningar har presenterats men byggherren har angett att byggnaden planeras att grundläggas med pålar och fribärande golv för att möjliggöra för ett bevarande av de underliggande kulturlagren. Byggnadens tyngd bör ej överstiga 50 Kpa. Ledningsdragningar bör i så stor utsträckning det är möjligt förläggas till tidigare utschaktade ytor, eller grundläggning, och inte understiga +2,20 m ö h. Pålarna ska placeras i rader med minst 50 m², pålarna ska placeras med 1m mellanrum och med en sammanhållen yta mellan pålraderna. Grundläggningsplan och ledningsplan bör tas fram i samråd med arkeologisk kompetens.

Efter den arkeologiska förundersökningen räknades ett maximalt djup för grundläggningen ut, baserat på de resultat undersökningen gav. Byggherren önskade ett mått som skulle ge en plan grundläggningsyta, och det mått som räknades fram var +2,20 m ö h. Detta mått innebär att inga kulturlager berörs utan endast sentida utjämnings- och bärlager. Djupet till kulturlagrens överkant skiljer sig markant över ytan, men skulle en plan yta schaktas skulle inga intakta kulturlager beröras vid detta djup. Byggherren beslutade, samt efter avstämning med Länsstyrelsen, att vid etapp II av rivningen, schakta ner till angivet lägsta grundläggningsdjup, +2,20 m ö h.

Om detta mått hålls kan vidare arkeologiska insatser begränsas till en arkeologisk schaktningsövervakning.

Sammanfattning

AB Trelleborgshem planerar en nybyggnation av flerfamiljshus i kv Sjöjungfrun 11 i centrala Trelleborg. Arbetet, som kommer att beröra ca 1860 m², är av Riksantikvarieämbetet upptagen som särskild bevarandevärd. Fastigheten är belägen i de västra, centrala delarna av fornlämning Trelleborg RAÄ 19, Trelleborgs medeltida stadsområde. Området täcker ungefär hälften av nuvarande kv Sjöjungfrun som fram till 1950-talet ingick i kv Delfinen då Bryggaregatan förlängdes ned till hamnen. Med anledning av detta uppdrog Länsstyrelsen i Skåne åt Kulturen att genomföra en förundersökning inom det aktuella området (lst.dnr; 431-4152-10). Förundersökningen genomfördes under några dagar i september 2010. Rivningen av de befintliga byggnaderna på fastigheten genomfördes i två steg. Steg I innebar att byggnaderna togs ner till golvbjälklagen. Steg II innebar att de resterande murarna togs bort och befintliga källare fylldes. Enligt Länsstyrelsens beslut övervakades steg II av rivningarna av Kulturen.

Enligt undersökningsplanen var syftet med förundersökningen att kartera fornlämningssituationen på platsen, bedöma kunskapspotentialen samt utreda förutsättningarna för vidare antikvariska åtgärder. Vidare skulle förutsättningarna för en alternativ grundläggning utredas. Detta skulle sedan sammanställas till ett adekvat planerings- och beslutsunderlag för Länsstyrelsens fortsatta handläggning i ärendet.

Fyra schakt grävdes, placerade över ytan för att ge maximal information om platsen. På ytan fanns fyra äldre källare, A-D, som rivits i samband med nybyggnadsplanerna, och de fyra förundersökningsschakten förlades i närheten av dessa för att minimera ingrepp i fornlämningen. Ett femte schakt var grävt då den arkeologiska förundersökningen skulle starta. Sammanfattningsvis kan sägas att de övre 0,5–1,0 m av kulturlagerna bestod av sentida utjämningslager, matjordslager, stenläggningar och bärlager. Därunder, vid något varierande djup, vidtog intakta medeltida kulturlager. Betydande översandningar hade skett under århundradena. Mot Västergatan i norr fanns bebyggelselämningar i form av bland annat lergolv, så även i den sydöstra delen mot Lotsgränd där det framkom flera generationer lergolv. I den nordvästra delen framkom kulturlager med läderspill vilket tyder på att det i perioder funnits hantverkare verksamma här eller i närheten. Vid undersökningen framkom minst två stycken sentida, igenfyllda brunnar. I den nordvästra delen av ytan fanns tecken på odling i form av årderspår i steril sand. I samband med dessa påträffades även pinnavtryck, vilka kan ha ingått i ett hägn. I den nordöstra delen fanns medeltida gödsellager utlagda i jordförbättrande syfte, vilket tyder på att den delen troligen har odlats under delar av medeltiden.

De äldsta daterande fynden på platsen är av typen keramik, yngre svartgods från början av 1200-talet. Fynd av fönsterglas och relativt höga blyhalter i kulturlagren, det senare indikerar förekomst av blytak, visar på platsens betydelse under högmedeltiden. Även förekomst av läderhantverk har noterats i tidiga kulturlager. Till sist bör nämnas att det i den sterila sanden påträffades stolp- och käpphål samt årderspår som kan vara spår av en järnåldersboplats. Dock framkom inga fynd som kunde datera och verifiera denna tolkning.

Länsstyrelsen beslöt att rivning av källare och grundmurar, etapp II, skulle läggas till förundersökningsbeslutet, och att Kulturen skulle övervaka det arbetet. Under golvet till den före detta smedjans källare påträffades intakta medeltida kulturlager. Källarna fylldes successivt med stenkross. I den norra källaren var kulturlager bevarade i den nordvästra delen, mellan 0,5–1,0 m under gatunivån. Den täcktes med geotextil och fyllnadsmassor. I övriga källare kom steril sand under golvplattan. Stubbarna efter tre träd frästes bort. Vid rivningen etapp II togs stora delar av ytan ned till +2,20 m ö h.

Administrativa och tekniska uppgifter

Länsstyrelsens beslut, dnr	431-4152-10	Fornlämning nr/art	RAÄ 19
Socken/stad	Trelleborg	Socken-/Stadsnr	-
Landskap	Skåne	Län	Skåne
Kommun	Trelleborg	Trakt/kvarter/fastighet	Kv Sjöjungfrun 11
Typ av exploatering	Nybyggnation		
Uppdragsgivare	AB Trelleborgshem		
Typ av undersökning	Arkeologisk förundersökning		
Ansvarig institution	Kulturen		
Fältarbetsledare	Claes Theliander		
Övrig personal	Gertie Ericsson		
Fältarbetstid	2010-09-15–2010-11-19		
Fälttid			
Arkeolog	114 h		
Maskin	5 h		
Undersökningens omfattning			
Yta	56 m ²		
Kubik	75 m ³		
Schaktmeter	24 m		
Kostnad för arkeologi			
Fältarbete	114x590=67 260 SEK		
Rapport	58x590=34 220 SEK		
Analys	-		
Övrigt	7 056 SEK		
Summa:	108 536 SEK		
Kostnad övrigt			
Maskiner	11 631 SEK		
Transport	2 810 SEK		
Inmätning	5 210 SEK		
Summa	16 841 SEK		
Summa, faktisk	125 377 SEK		
Summa, beslutad	FU beslut 104 580 SEK, rivning enligt löpande kostnad.		
Fyndmaterial (förvaring m.m.)	LUHM nr 32074:1-23		
Arkivmaterial, förvaring	LUHM		
Ritningar, dokumentation	21 ritningar		
Foto	-		
Analys	Nej		
Övriga upplysningar			

Referenser

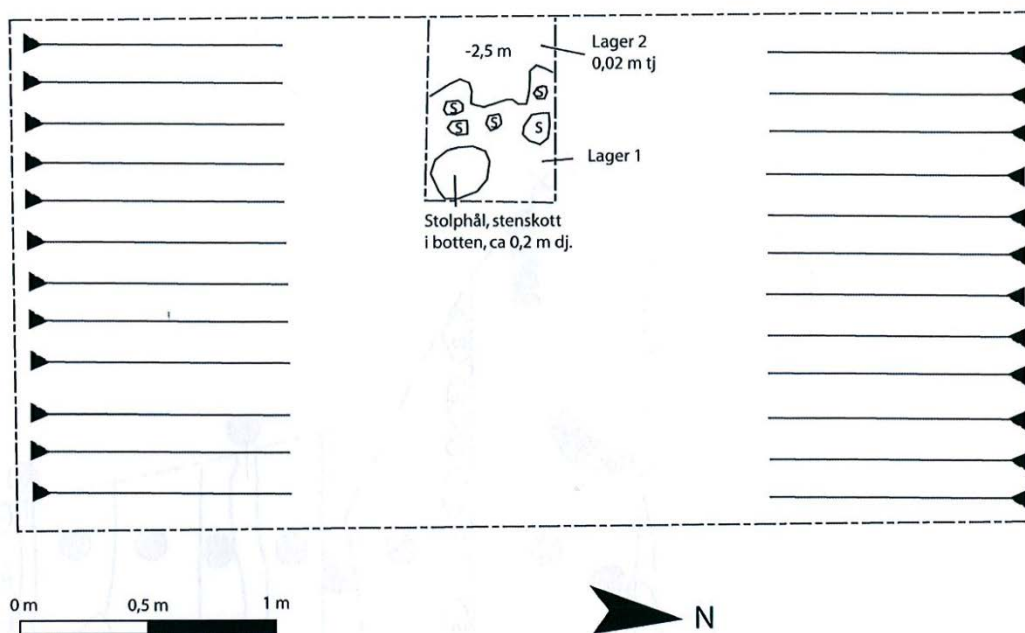
- Andersson, I. 1974. *Skånes historia. Senmedeltiden*. Stockholm.
- Ericsson, G. 2010. Kv Sjöjungfrun 11, Trelleborg. Geoteknisk provborrning 2009. *Arkeologiska arkivrapporter från Lund, nr 362*. Kulturen, Lund 2010.
- Hågeryd, A.-C., Rankka, K., Rankka, W. & Rosqvist, H. 2005. Strandmorfologi: Studie av kuststräckan från Ystad till Simrishammaren. *Varia* 554, Statens Geotekniska institut.
- Jacobsson, B. 1982. Trelleborg. *Rapport Medeltidsstaden* 38. Stockholm.
- Jacobsson, B. 1995a. Skåne, Trelleborg, kvarteret Sjöjungfrun 10, RAÄ 19. *Arkeologisk förundersökning 1995. UV Syd Rapport 1995:65*. Stencil.
- Jacobsson, B. 1995b. *Trelleborgen. En av kung Harald Blåtands danska ringborgar*. Trelleborgs kommun.
- Jacobsson, B. 2000. Trelleborgen i Trelleborg. *UV Syd Rapport 1999:93*. Lund.
- Jacobsson, B. 2003a. Trelleborg and the southern plain during the Iron age. Centrality – Regionality. Uppåkrastudier 7, red. Lars Larsson & Birgitta Hårdh. *Acta Archaeologica Lundensia. Series in 8°, No 40*, Lund.
- Jacobsson, B. 2003b. Sjöjungfrun 6, 7 och 8. *Antikvarisk kontroll och utvärdering av geoteknisk undersökning. UV Syd Rapport 2003:25*. Lund. Stencil.
- Larsson, S. 2003. Kv Herkules 8, Trelleborg. UV Syd, Dokumentation av fältarbetsfasen 2004:11. *Arkeologisk slutundersökning*. Lund. Stencil.
- Larsson, S. 206. Gestaltningen av några skånska städer. *Centraliteter. Människor, strategier och landskap*. Riksantikvarieämbetet.
- Larsson, S. 2007. När man byggde staden Trelleborg. *En arkeolog i Trelleborg. Skånska städer*. Stockholm.
- Lindahl, H. 1956a. *Trelleborgs medeltid*. Trelleborg.
- Lindahl, H. 1956b. Trelleborgs stadsmurar. *Skånes hembygdsförbunds årsbok 1956*. Lund.
- Wallin, L. 1991. Kvarteret Kråkvinkeln. Medeltida stadsgrävningar. *Rapport UV 1991:2*. Stockholm.

Bilagor

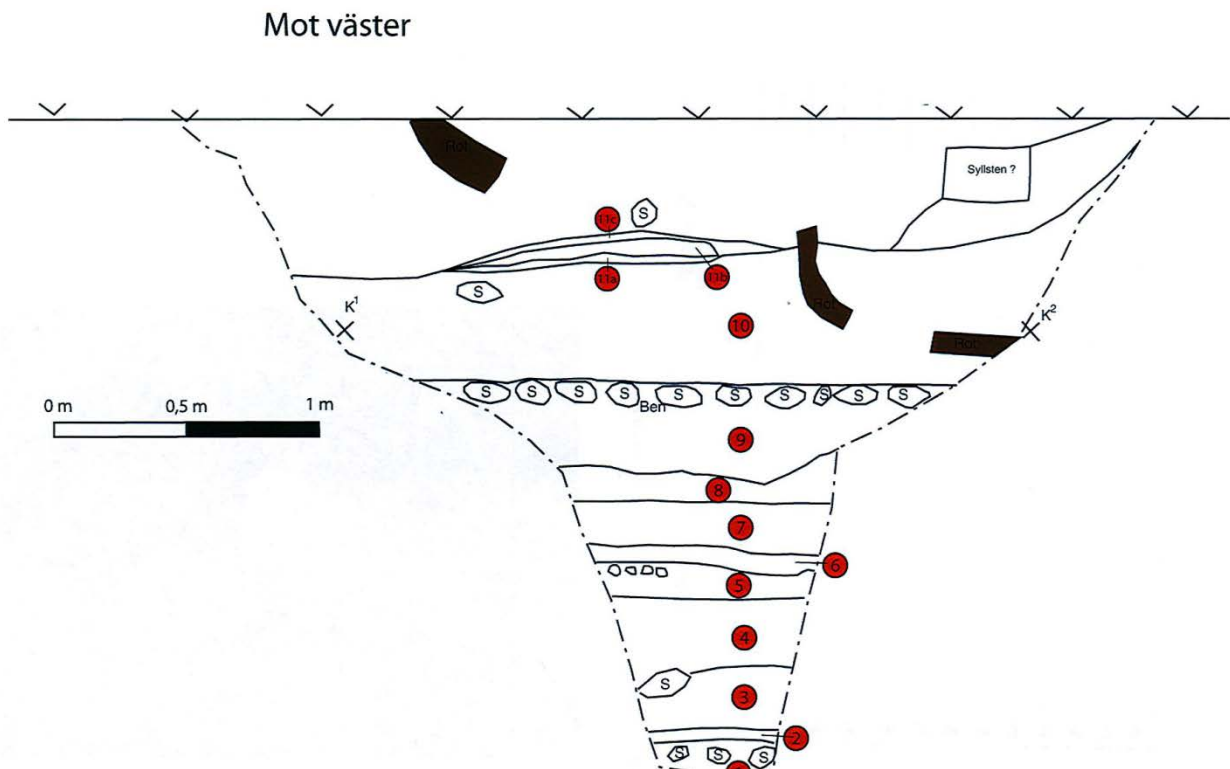
1. Ritningar

Figur 1. Schaktplan kv Sjöjungfrun 1 I, Trelleborg.

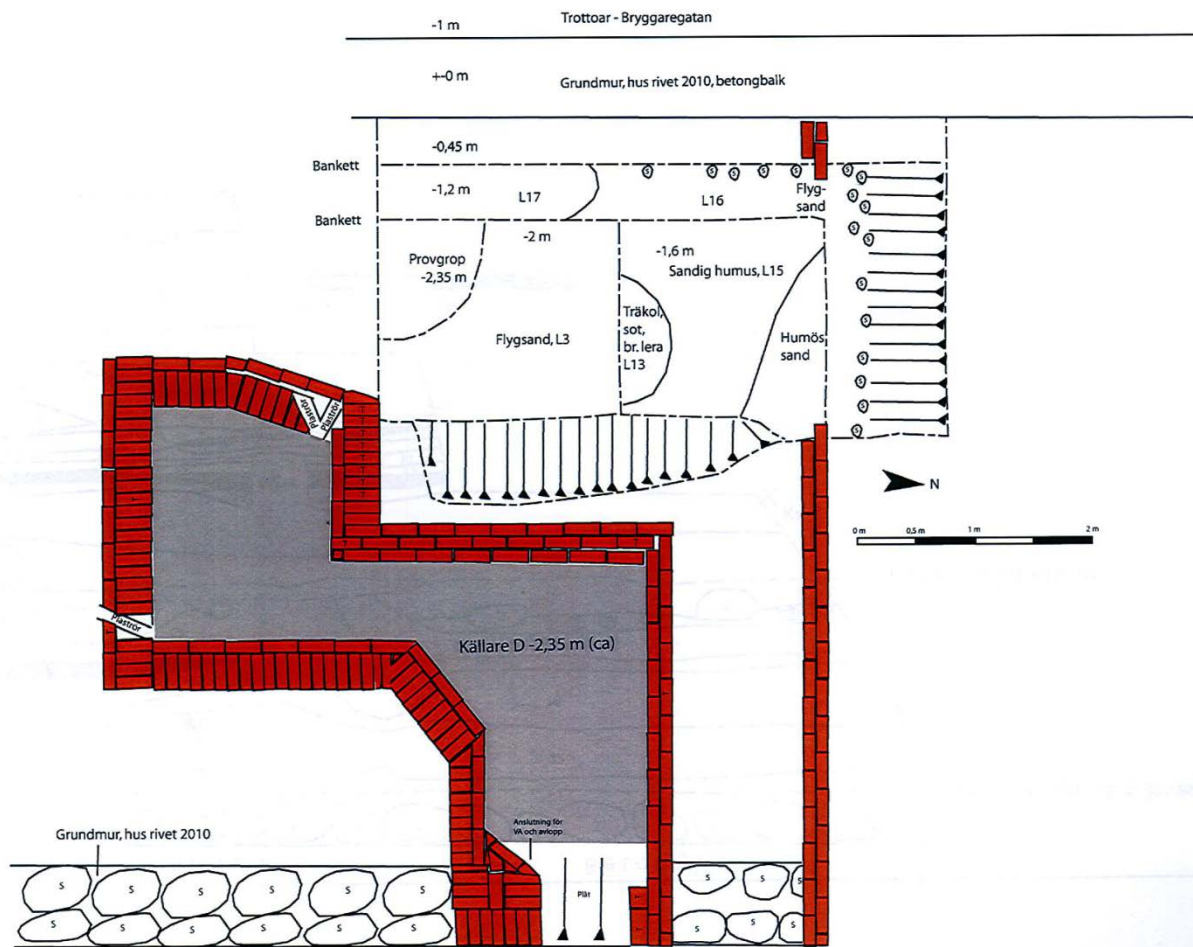

Figur 1. Planritning schakt I.

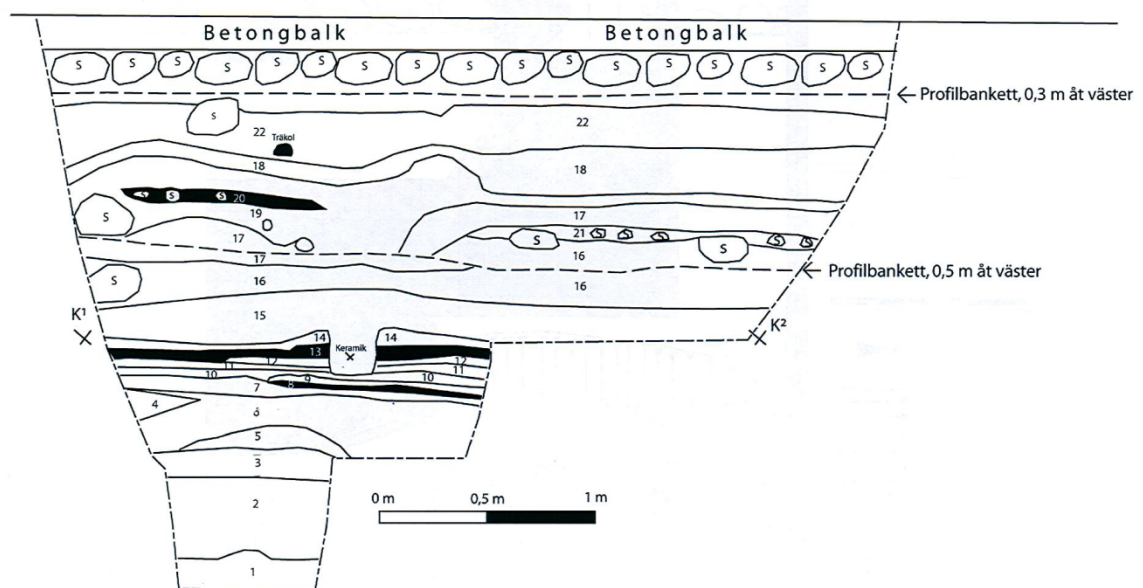

Figur 2. Sektionsritning schakt I, den västra sektionen

1. Blågrå sand, välsorterad, med inslag av knytnävsstora svallade stenar. Tolkning: Strandkant.
2. Brunsvart, humös, något sandig och homogen kulturljord. Inslag av djurben och bränd lera. Tolkning: förhistoriskt kulturlager.
3. Ljusgult sandlager, homogent och välsorterat. Tolkning: flygsand.
4. Brunsvart, humöst, sandigt, välsorterat kulturlager med inslag av enstaka knytnävsstora stenar. Fynd av keramik och djurben. Tolkning: kulturlager daterat till 1200-1300-tal.
5. Ljusgult sandlager med inslag av enstaka mindre stenar. Tolkning: utjämningslager daterat till 1200-1300-tal.
6. Brunsvart, humöst, sandigt, välsorterat kulturlager med inslag av enstaka knytnävsstora stenar. Fynd av keramik och djurben. Tolkning: kulturlager daterat till 1200-1300-tal.
7. Svallat grus, osorterat. Tolkning: påförts utjämningslager 1200-1300-tal.
8. Brungrå, humöst, sandigt, välsorterat, homogent kulturlager med sandlinser och enstaka träkolsbitar. Tolkning: odlingsyta eller gårdsplan.
9. Sandlager, flygsand eller sättsand och stenläggning med 0,10–0,20 m stora, runda stenar. Fynd av djurben mellan stenarna.
10. Brun, sandig humus, fynd av tegel, träkol, djurben, yngre rödgods, bränd lera. Tolkning: påfört utjämningslager.
11. Lerlager, IIA gulockra lera, bränt golv; IIB som A men inte bränt; IIC som A. Datering till efterreformatorisk tid.
12. Grusig humus, med innehåll av tegel, pressglas, yngre rödgods och djurben. Tolkning: sentida igenfyllning eller utjämningslager, 1800-talet,
13. Gulbrun, något sandig humus. Tolkning: nedgrävning för syllsten, 1800-tal.

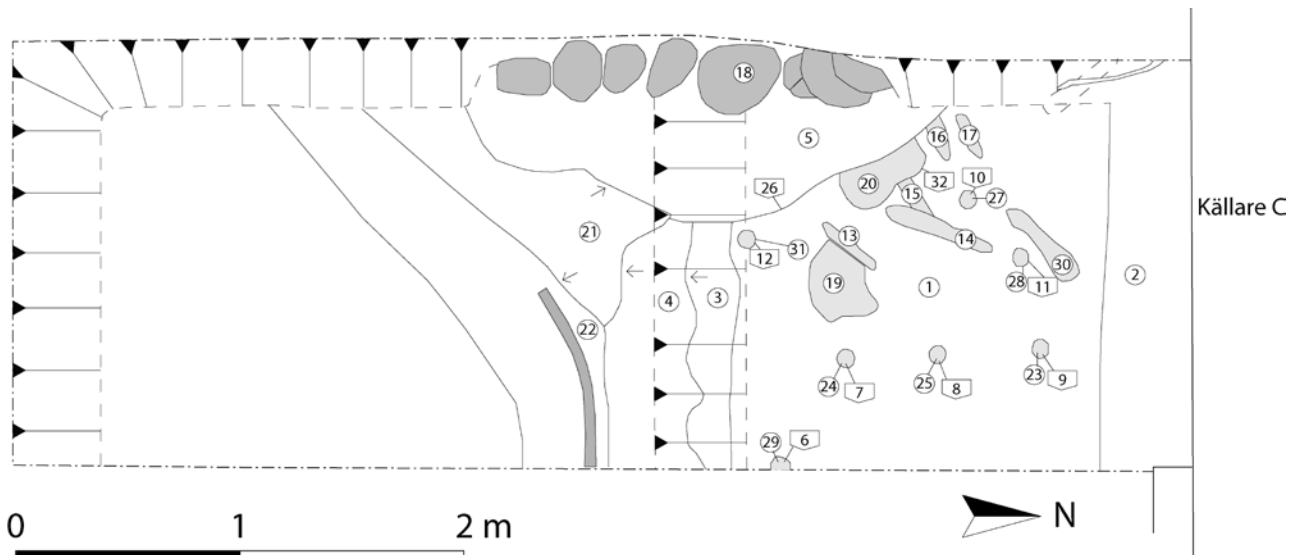

Figur 4. Plan av schakt 2, och källare D. Lagerbeskrivning i figur 5.

Figur 5. Sektionsritning schakt 2, den västra sektionen.

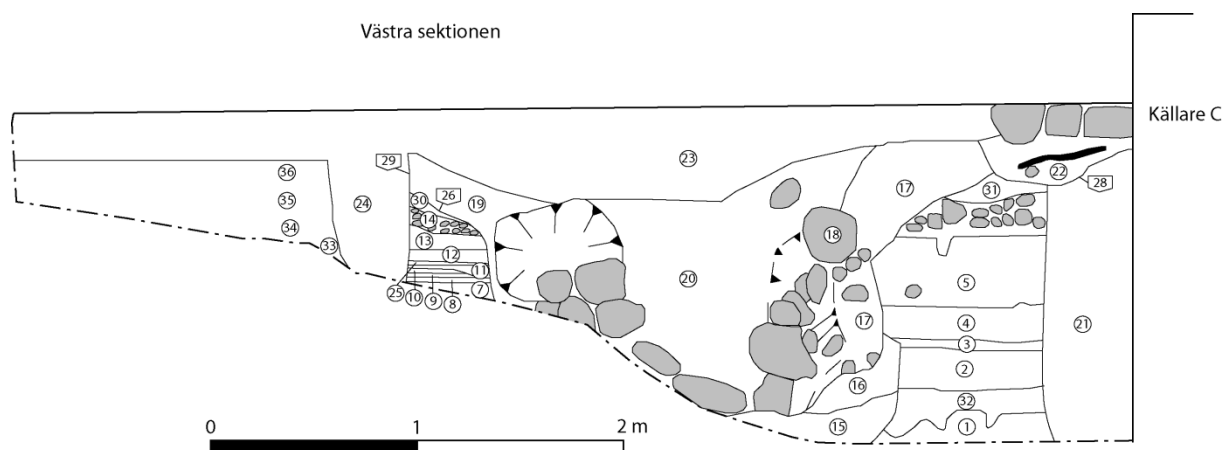
1. Vitgul sand, Tolkning: havsavsatt, strandkant.
2. Mörkbrun, humös sand. Välsorterad och homogen. Inslag av sot, träkol, bränd lera, djurben. Tolkning: avsatt kulturlager.
3. Gulvit sand, homogen och välsorterad. Tolkning: flygsand.
4. Gulgrön, något sandig lera, något bränd. Tolkning: utjämningslager.
5. Mörkbrun, humös sand. Välsorterad och homogen. Inslag av sot, träkol, bränd lera, djurben. Tolkning: avsatt kulturlager.
6. Gulvit sand, homogen och välsorterad. Tolkning: flygsand.
7. Brun, sandig humus. Inslag av träkol och djurben. Tolkning: avsatt kulturlager.
8. Sandigt och sotigt träkolslager. Tolkning: brandlager.
9. Gulbrunt, sandigt sotlager. Inslag av träkol. Tolkning: eldpåverkat kulturlager, brandlager, samma sekvens som 8.
10. Gulgrå lera. Tolkning: påfört lergolv.
11. Ljusbrunt, sandigt och något humöst. Tolkning: påfört utjämningslager.
12. Gulgrå lera. Tolkning: påfört lergolv.
13. Svart, sandigt, sotigt träkolslager. Tolkning: brandlager.
14. Gråröd, sandig humus, med inslag av bränd lera, sot, träkol och djurben. Tolkning: eldpåverkat lergolv.
15. Gråbrun, sandig humus, med inslag av bränd lera, sot, träkol, djurben, äldre rödgods. Tolkning: påfört utjämningslager över ett raserat hus.
16. Gulgrå sand, homogen och välsorterad. Tolkning: flygsand.
17. Gulbrun lera, homogen. Tolkning: påfört kulturlager.
18. Gulbrun lera, homogen, med inslag av tegel. Tolkning: påfört kulturlager.
19. Brun, sandig humus, med inslag av träkol, sot, tegel och djurben. Tolkning: utjämningslager.
20. Svart träkolslager, lins i 19. Tolkning: brandlager dock ej på primär plats utan ditfört tillsammans med massorna i 19.
21. Brun, sandig humus. Tolkning: stenläggning.
22. Brun, sandig humus, med inslag av träkol, djurben, tegelkross och yngre rödgods. Tolkning: påfört utjämningslager.
23. Brun, humös, sandig lera, osorterat, påfört lager och syllstenar. Tolkning: grundläggning för den år 2010 rivna byggnaden på platsen.

Figur 6. Schakt 3, plan, lagerbeskrivning:

1. Steril sand.
2. Frischakt till källare C.
3. Grå sand, blandad med något humus, verkar odlad, dock framkom inga kulturindikerande komponenter. Utjämningslager.
4. Mörkt brun humös sand, grovkornig, mager, fuktig och kompakt. Inslag av små till mellanstora stenar, djurben, mineralogena utfällningar. Marklager, möjligen odlad.
5. Brungrå humus, grovkornig, torr, mager och lös. Inslag av lerfläckar, träkol, små till mellanstora stenar, djurben, tegelkross, sand. Fyllning i konstruktion 18 och 26, brunn.
6. Pinnavtryck, återfyllt med 29, mörkt brun humös sand. Grovkornig, mager, torr, lös. Pinnen verkar ha varit spetsad. Fyllningen visar att pinnen dragits upp då lager 4 funnits på plats (se även pinnavtryck 10). Botten ca 1,72 m under dagens marknivå.
7. Pinnavtryck i rad med 8 och 9, orienterade i nordsydlig rad. Del i hägn. Återfylld med 24. Botten på 1,70 m under dagens marknivå.
8. Pinnavtryck i rad med 7 och 9, orienterade i nordsydlig rad. Del i hägn. Återfylld med 25. Botten på 1,70 m under dagens marknivå.
9. Pinnavtryck i rad med 7 och 8, orienterade i nordsydlig rad. Del i hägn. Återfylld med 26. Botten på 1,70 m under dagens marknivå.
10. Pinnavtryck i rad med 11, orienterade i sydvästlig till nordöstlig riktning. Del i hägn. Återfylld med 27. Botten på 1,70 m under dagens marknivå.
11. Pinnavtryck i rad med 10, orienterade i sydvästlig till nordöstlig riktning. Del i hägn. Återfylld med 28. Botten på 1,70 m under dagens marknivå.
12. Pinnavtryck, möjlig del i hägn. Återfylld med 31. Botten på 1,70 m under dagens marknivå.
13. Årderspår återfyllt med 3, går ner i steril mark ca 0,02–0,05 m.
14. Årderspår återfyllt med 3, går ner i steril mark ca 0,02–0,05 m.
15. Årderspår återfyllt med 3, går ner i steril mark ca 0,02–0,05 m.
16. Årderspår återfyllt med 3, går ner i steril mark ca 0,02–0,05 m.
17. Årderspår återfyllt med 3, går ner i steril mark ca 0,02–0,05 m.
18. Stenskoning i brunn.
19. utgå.
20. Stolphål återfyllt med 3, skuret av 26.

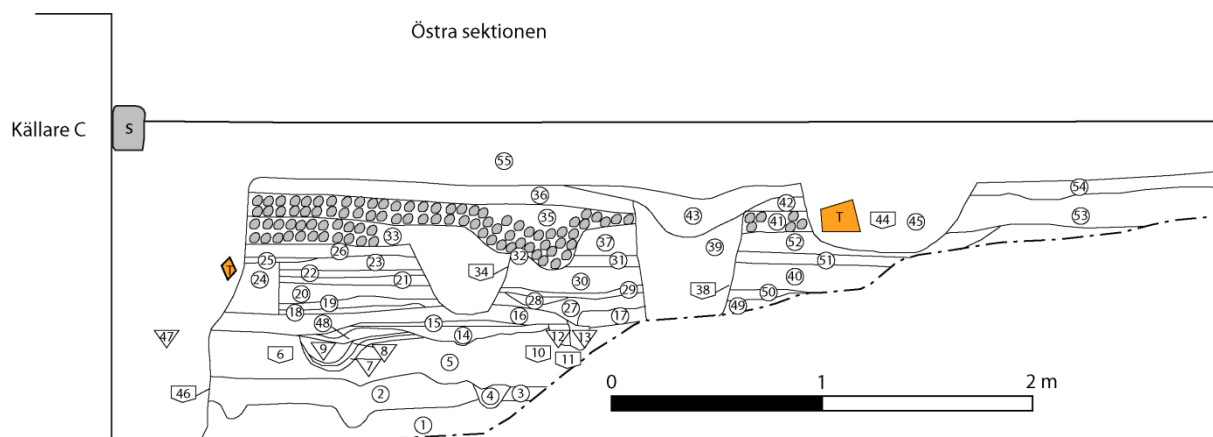
21. Lera blandad med träkol och bränd lera, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Skurits av brunn, vattenledning och schakt. Lergolv.
22. Vattenledningsschakt.
23. Grå sand, blandad med humus. Grovkornig, torr, mager, lös. Utjämningslager som återfyllt då en pinne dragits upp, i pinnavtryck 9.
24. Grå sand, blandad med humus. Grovkornig, torr, mager, lös. Utjämningslager som återfyllt då en pinne dragits upp, i pinnavtryck 7.
25. Grå sand, blandad med humus. Grovkornig, torr, mager, lös. Utjämningslager som återfyllt då en pinne dragits upp, i pinnavtryck 8.
26. Nedgrävning för brunn, med skoning 18
27. Grå sand, blandad med humus. Grovkornig, torr, mager, lös. Utjämningslager som återfyllt då en pinne dragits upp, i pinnavtryck 10.
28. Grå sand, blandad med humus. Grovkornig, torr, mager, lös. Utjämningslager som återfyllt då en pinne dragits upp, i pinnavtryck 11.
29. Grå sand, blandad med humus. Grovkornig, torr, mager, lös. Utjämningslager som återfyllt då en pinne dragits upp, i pinnavtryck 6.
30. Årderspår återfyllt med 3, går ner i steril mark ca 0,02–0,05 m.
31. Grå sand, blandad med humus. Grovkornig, torr, mager, lös. Utjämningslager som återfyllt då en pinne dragits upp, i pinnavtryck 12.
32. Stolphål, återfyllt med 20.

Figur 7. Schakt 3, västra sektionen, lagerbeskrivning:

1. Gulvit steril sand, finkornig till mellankornig. Pinnavtryck och årderspår har lämnat avtryck i ytan.
2. Mörkt brun humös sand, grovkornig, mager, fuktig och kompakt. Inslag av små till mellanstora stenar, mineralogena utfällningar. Infiltration i norra kanten från 21. Marklager.
3. Vitgul sand, grovkornig, torr, mager och lös. Inga direkta inslag, förutom en sten i ytan. Kan vara flygsand.
4. Gulorange, brun lera blandad med sand, finkornig till grovkornig, fet till mager, fuktig och kompakt. Inslag av djurben, bränd lera, träkol, småsten (dock väldigt lite). Utjämningslager eller bärlager.
5. Gulorange lera, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av enstaka små till mellanstora stenar, bränd lera. Leran verkar vara värmepåverkad i ytan. Lergolv.
6. Gårdsplan som skurits av brunnen 26. Mörkt brun, humös sand. Finkornig till mellankornig, torr, mager och kompakt. På denna är lagt ett lager av små stenar. Gårdsplan.
7. Gulorange lera, värmepåverkad, inslag av bränd lera och träkol. Finkornig, fet, fuktig och kompakt. Lergolv i byggnad som brunnit.
8. Svart, humös sand blandad med träkol, enstaka brända lerklumpar. Finkornig, fet, fuktig och kompakt. Brandlager.
9. Gul lera, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av bränd lera och enstaka träkol. Ett lergolv.
10. Brun, humös sand, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av träkol, bränd lera och småsten. Golvlag.
11. Gul lera, ojämn nedre kontaktyta. Kan vara en lagning av 9. Finkornig, fet, fuktig och kompakt. I ytan mindre inslag av träkol och småsten. Lagning av golv.
12. Brungrå, humös, lerblandad sand. Finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av bränd lera, träkol och enstaka småsten. Smutslager på golv.
13. Gulorange lera, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av bränd lera, småsten och enstaka träkol. Lergolv.
14. Mörkt brun, humös sand, finkornig till mellankornig, torr, mager och kompakt. Inslag av tegelkross, småsten, djurben och bränd lera. Utjämning över huskonstruktion efter rasering.
15. Brungrå, humös sand, grovkornig, torr, mager och lös. Inslag av lerfläckar, träkol, små till mellanstora stenar, djurben, tegelkross, sand. Fyllning mellan konstruktion 18 och nedgrävning 26.
16. Gult grus, grovkornig, torr, mager och lös. Inslag av småsten, träkol, bränd lera och tegelkross. Fyllning mellan nedgrävning 26 och konstruktion 18.
17. Brun, humös sand, grovkornig, torr, mager och lös. Inslag av träkol, bränd lera, små till mellanstora stenar, tegelkross med mera. Fyllning mellan 26 och 18.
18. Stenskonig i brunn, obearbetad marksten i olika storlekar, kallmurad i ett shifts bredd.

19. Brun, humös sand, grovkornig, torr, mager och lös. Inslag av träkol, bränd lera, små till mellanstora stenar, tegelkross med mera. Fyllning mellan 26 och 18.
20. Brungrå, humös sand, grovkornig, torr, mager och lös. Inslag av småsten, tegelkross, bränd lera, träkol, djurben, även mellanstora stenar. Återfyllning i brunn då den tagits ur bruk.
21. Brun, humös sand, grovkornig, torr, mager och lös, blandad med tegelbrockor (både gula och röda maskinslagna). Frischakt för källarkonstruktion.
22. Sentida vattenrör och kabel lagt i samma nedgrävning. Återfyllt med brungrå humös sand och lera.
23. Brungrå, humös sand med inslag av sand, bränd lera, tegelkross, små till mellanstora stenar och lerfläckar. Utlagt för att skapa en ny yta samt att fyllning 20 verkar ha satt sig, det vill säga för att skapa en plan yta. Utjämningslager och gårdsplan.
24. Nedgrävning för vattenrör, rostigt. Återfyllt med brun humös sand och lera.
25. Gul lera, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av enstaka småsten. Lergolv.
26. Nedgrävning för brunn.
27. Brun, humös sand, grovkornig, torr, mager och lös, blandad med tegelbrockor (både gula och röda maskinslagna). Frischakt för källarkonstruktion.
28. Sentida vattenrör och kabel lagt i samma nedgrävning. Återfyllt med brungrå humös sand och lera 22.
29. Nedgrävning för vattenrör, rostigt. Återfyllt med brun humös sand och lera.
30. Gråbrun humös sand, grovkornig, torr, mager, lös. Inslag av sand och småsten. Utjämning lagd över knadderstensyta.
31. Gråbrun humös sand, grovkornig, torr, mager, lös. Inslag av sand och småsten. Utjämning lagd över knadderstensyta.
32. Grå sand, något humöst, grovkornig till finkornig, torr, mager och lös. Inga kulturindikerande komponenter. Fossil markhorisont.
33. Gulorange lera, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av bränd lera, småsten och enstaka träkol. Lergolv.
34. Gulorange lera, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av bränd lera, småsten och enstaka träkol. Lergolv.
35. Gråbrun humös sand och små till mellanstora stenar. Knadderstensyta.
36. Gråbrun humös sand, grovkornig, torr, mager, lös. Inslag av sand och småsten. Utjämning lagd över knadderstensyta.

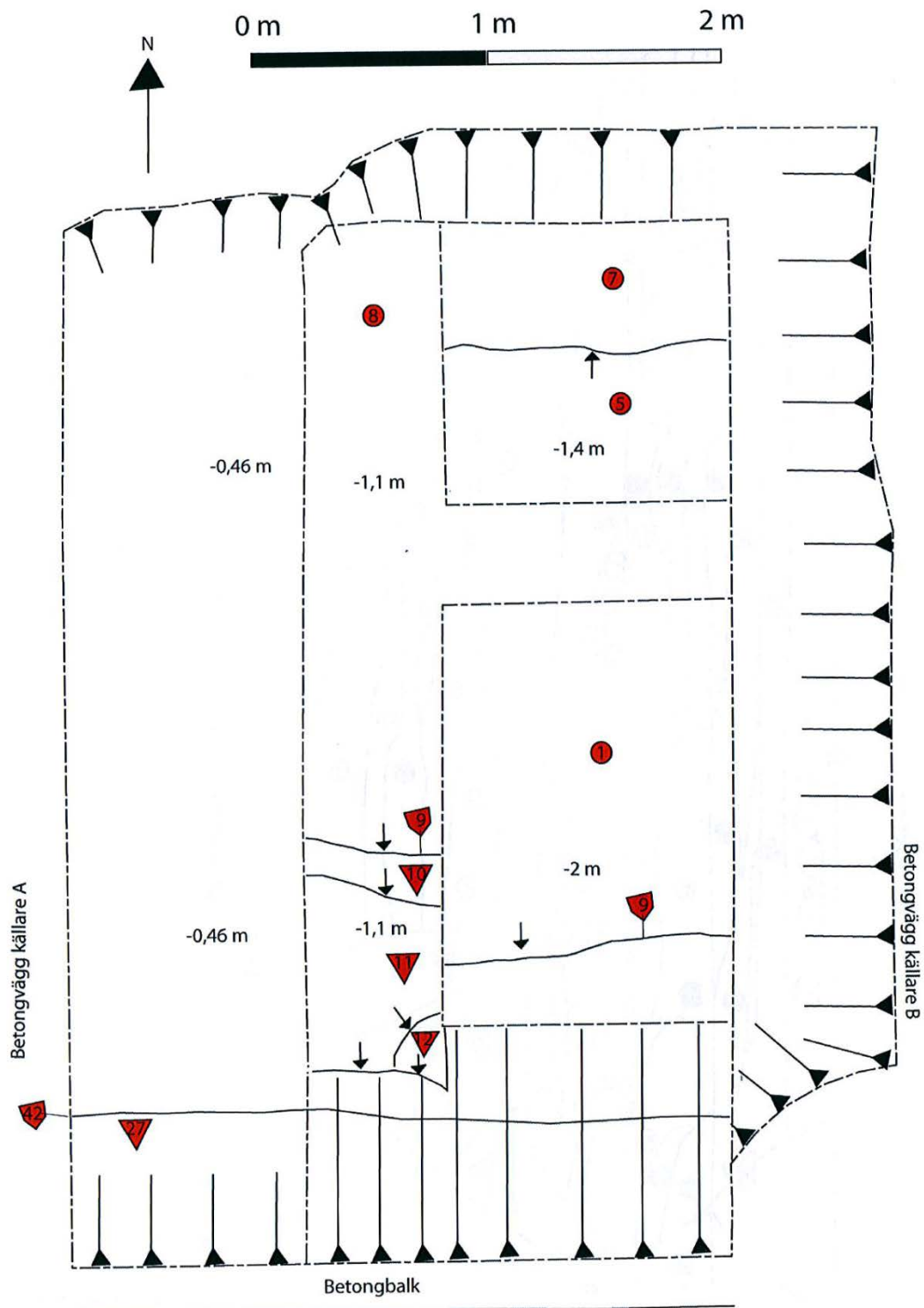

Figur 8. Schakt 3, östra sektionen, lagerbeskrivning:

1. Gulvit steril sand, finkornig till mellankornig. Pinnavtryck och årderspår har lämnat avtryck i ytan.
2. Grå sand, något humös, grovkornig till finkornig, torr, mager och lös. Inga kulturindikerande komponenter. Fossil markhorisont (se 32 i västra sektionen figur 7).
3. Mörkt brun humös sand, grovkornig, mager, fuktig och kompakt. Inslag av små till mellanstora stenar, mineralogena utfällningar. Marklager.
4. Mindre försänkning, återfylld med en blandning av 5 och 2. Kan ha varit ett stenavtryck eller spetsad påle. Brungrå humös sand, finkornig, fet, fuktigt och kompakt. Inslag av enstaka småsten och träkol.
5. Mörkt brun humös sand, grovkornig, mager, fuktig och kompakt. Inslag av små till mellanstora stenar, mineralogena utfällningar. Marklager.
6. Nedgrävning för hård med i formen svagt sluttande sidor. Rundad botten.
7. Svart träkol, finkornig, fet, fuktig och kompakt, smetig. Brandlager.
8. Brunorange lera blandad med aska. Finkornig, fet, fuktig och kompakt. Bränt material från bruk av hård.
9. Träkol, svart, finkornigt, fett, fuktig och kompakt. Brandhorisont från bruk av hård.
10. Gul lera blandad med humös sand, finkornig, fet, fuktigt och kompakt. Inslag av träkol och bränd lera. Fyllning i pinnavtryck.
11. Bevarat trä, pinne som multnat på plats.
12. Gul lera blandad med humös sand, finkornig, fet, fuktigt och kompakt. Inslag av träkol och bränd lera. Fyllning i pinnavtryck.
13. Bevarat trä, pinne som multnat på plats.
14. Lergolv, gul lera, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av bränd lera och träkol. Mycket fragmentariskt.
15. Brun, humös sand, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av träkol, bränd lera, lera, kalk och sand. Smutslager eller mindre rest av raseri.
16. Gulgrå lera blandad med lite humös sand. Inslag av träkol, bränd lera, lera, kalk, kalkbruk och djurben. Kan vara utlagt som bärlager eller lergolv.
17. Gulgrå lera blandad med lite humös sand. Inslag av träkol, bränd lera, lera, kalk, kalkbruk och djurben. Kan vara utlagt som bärlager eller lergolv.
18. Brun, humös sand, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av träkol, bränd lera, lera, djurben, småsten. Smutslager.
19. Gul lera, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inga inslag. Lergolv.
20. Bränd lera, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av enstaka småsten och träkol. Värmepåverkat lergolv, lagning av 19/50.

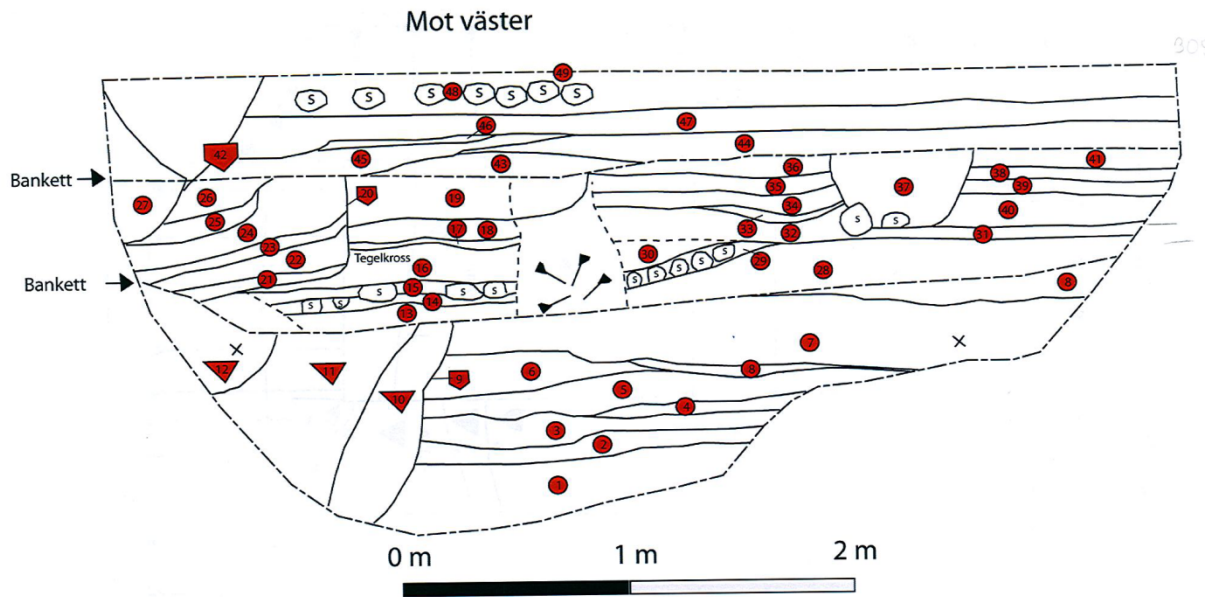
21. Gråbrun humös sand. Smutslager.
22. Gul lera. Lergolv.
23. Brungrå, humös sand. Grovkornig, torr, mager och lös. Utjämningslager.
24. Grå, humös sand, grovkornig, mager, fuktig och kompakt. Inslag av bränd lera och träkol, enstaka tegelkross. Nedgrävning för att bygga hus.
25. Mörkt brun humus i ytan, mot botten ett kalkbrukslager. Del av aktivitetsyta vid byggnation på platsen.
26. Vitgul sand, grovkornig, torr, mager och lös. Inga inslag. Översandning, flygsand.
27. Gul lera, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inga inslag. Lergolv.
28. Fyllning eller lagning i lergolv. Grå humös sand med stora inslag av lera, träkol och bränd lera.
29. Bränd lera, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av enstaka småsten och träkol. Värmepåverkat lergolv, lagning av 19/50.
30. Brungrå, humös sand. Grovkornig, torr, mager och lös. Utjämningslager.
31. Vitgul sand, grovkornig, torr, mager och lös. Inga inslag. Översandning, flygsand.
32. Vitgul sand, grovkornig, torr, mager och lös. Inga inslag. Översandning, flygsand.
33. Brun humös sand, grovkornig, torr, mager och lös. Inslag av träkol, småsten och bränd lera. Gårdsplan.
34. Nedgrävning, relativt sentida, inga spår av funktion. Återfyllt med 33. Stolphål som hyst en hävarm.
35. Mörkt brun, humös sand, finkornig till mellankornig, torr, mager och kompakt. Inslag av tegelkross, småsten, djurben och bränd lera. Utjämning över huskonstruktion efter rasering.
36. Gulorange lera, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av bränd lera, småsten och enstaka träkol. Lergolv.
37. Brun humös sand, grovkornig, torr, mager och lös. Inslag av träkol, småsten och bränd lera. Gårdsplan.
38. Nedgrävningar för vattenrör, återfyllt med brun humös sand och lera.
39. Nedgrävningar för vattenrör, återfyllt med brun humös sand och lera.
41. Mörkt brun, humös sand, finkornig till mellankornig, torr, mager och kompakt. Inslag av tegelkross, småsten, djurben och bränd lera. Utjämning över huskonstruktion efter rasering.
42. Gulorange lera, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av bränd lera, småsten och enstaka träkol. Lergolv.
43. Brungul sand, grovkornig, torr, mager och lös. Sentida nedgrävning.
44. Kabelschakt.
45. Kabelschakt.
46. Brun, humös sand, grovkornig, torr, mager och lös, blandad med tegelbrockor (både gula och röda maskinslagna). Frischakt för källarkonstruktion.
47. Brun, humös sand, grovkornig, torr, mager och lös, blandad med tegelbrockor (både gula och röda maskinslagna). Frischakt för källarkonstruktion.
48. Igenfyllning av hård, kanske för att släcka, vilken tyder på kortvarig brukningstid. Brunsvart, humös sand, finkornig, fet, fuktig och kompakt.
49. Gulgrå lera blandad med lite humös sand. Inslag av träkol, bränd lera, lera, kalk, kalkbruk och djurben. Kan vara utlagt som bärlager eller lergolv.
50. Gul lera, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inga inslag. Lergolv.
51. Vitgul sand, grovkornig, torr, mager och lös. Inga inslag. Översandning, flygsand.

52. Brun humös sand, grovkornig, torr, mager och lös. Inslag av träkol, småsten och bränd lera. Gårdsplan.
53. Mörkt brun, humös sand, finkornig till mellankornig, torr, mager och kompakt. Inslag av tegelkross, småsten, djurben och bränd lera. Utjämning över huskonstruktion efter rasering.
54. Gulorange lera, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av bränd lera, småsten och enstaka träkol. Lergolv.
55. Matjord.

Figur 9. Schakt 4, plan, lagerbeskrivning:

1. Vitgul sand, grovkornig, torr, mager och lös. Linser med nedbrutna växtdelar, i övrigt inga kulturindikerande komponenter. Grävde 0,30 ner, mycket sten, huvudsakligen flinta, men inga övriga komponenter eller kulturlager.
5. Gråbrun, humös sand, grovkornig, torr, mager och kompakt. Inslag av sand (infiltration). Små till mellanstora stenar, träkol och mycket djurben. Fossil markhorisont.
7. Gråbrun, humös sand, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av bränd lera, djurben, järnutfällningar, små till mellanstora stenar (många svallade). Utjämningslager för att nivellera en ojämn yta inför byggnation. Större mängd material som lagts ut, vilket verkar hämtat från tomten.
8. Vitgul, grovkornig, mager, lös sand. Sättsandslager.
9. Nedgrävning, större, troligen sentida. Kan vara källarnedgång längre söderut eller för källare A. Igenfyllt i många olika omgångar.
10. Fyllning, brungrå, humös sand, blandad med odlingslager, svallade stenar. Igenfyllning av 9. Grovkornig, torr, mager och lös.
11. Brungrå humös sand. Grovkornig, torr, mager och lös. Inslag av svallade stenar, lera, träkol och djurben. Igenfyllning av större nedgrävning 9.
12. Gul lera, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av bränd lera och träkol. Igenfyllning av 9.
27. Grå, humös sand, blandad med gul och vit sand, stora-, mellan- och småstenar, tegelkross. Fyllning i nedgrävning för betongbalk.
42. Sentida nedgrävning, återfylld med 27. Nedgrävning för gjutning av betongbalk.

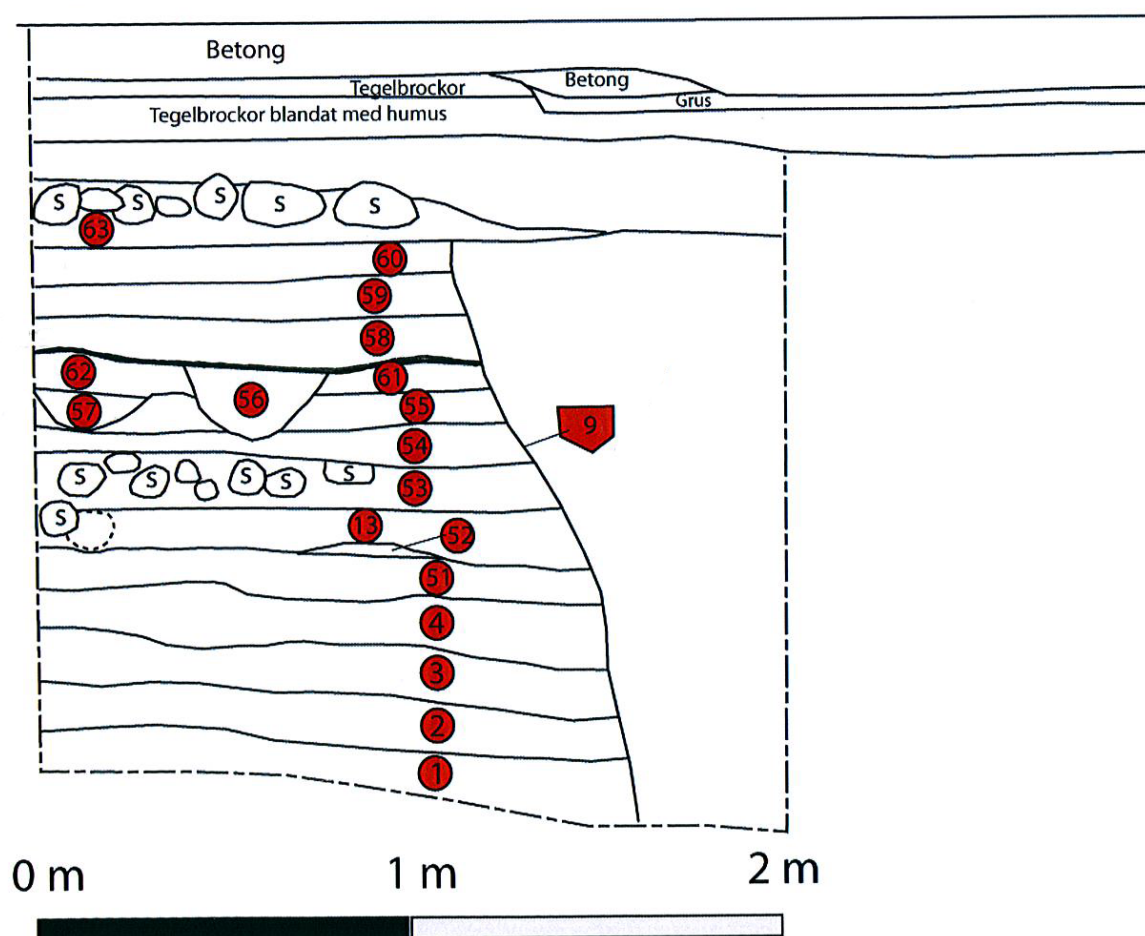
Figur 10. Schakt 4, västra sektionen, lagerbeskrivning:

1. Vitgul sand, grovkornig, torr, mager och lös. Linser med nedbrutna växtdelar, i övrigt inga kulturindikerande komponenter. Grävde 0,30 ner, mycket sten, huvudsakligen flinta, men inga övriga komponenter eller kulturlager.
2. Brungrå, humös sand, grovkornig, torr, mager och kompakt. Inslag av sand (infiltration). Små till mellan stora stenar och träkol, samt mycket djurben. Fossil åkermark.
3. Brun humus, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av djurben, bränd lera, småsten, träkol och laderspill, hög organisk halt. Har troligen varit gödlat, odlingslager.
4. Brungrå, humös sand, grovkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av träkol, sand, småsten och djurben. Utjämningslager utlagt över 3 för att skapa en plan yta. Jorden är troligen hämtad från en annan plats i nivelleringsyfte.
5. Gråbrun, humös sand, grovkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av tegelkross, bränd lera, träkol, djurben, kalk, småsten, lera, grus och sand. Utjämningslager eller jordförbättring.
6. Mycket likt 5 dock med den skillnaden att det mörknar när det utsätts för syre vilket kan tyda på att det är gödlat och därmed odlat.
7. Gråbrun, humös sand, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av bränd lera, djurben, järnutfällningar, små till mellanstora stenar (många svallade). Utjämningslager för att nivellera en ojämn yta inför byggnation. Större mängd hämtat från området.
8. Vitgul, grovkornig, torr, mager och lös sand. Utlagt som sättsand då det finns mycket stenar, kullersten, i området. Underlag till stensättning.
9. Större nedgrävning, troligen sentida, kan vara grävd för källarnedgången längre söderut, eller för källaren. Igenfylld i många olika omgångar.
10. Fyllning, brungrå, humös sand blandad med brandlinser, svallade stenar. Igenfyllning av 9.
11. Brungrå humös sand, finkorning, torr, mager och lös. Inslag av svallade stenar, lera, träkol, djurben. Igenfyllning av 9.
12. Gul lera, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av bränd lera och träkol. Avröjt och kastat i igenfyll av 9.
13. Brungrå, humös sand, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av små- och mellanstora stenar, tegelkross, djurben, träkol och bränd lera. Utjämningslager.
14. Brun humös sand, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av små- och mellanstora stenar, tegelkross, djurben, träkol och bränd lera. En tramphorisont över 13.
15. Stenläggning av knytnävsstora stenar, lagda tätt som en stenläggning. Lagda i brun humös sand, grovkornig, torr, mager och lös.

16. Gråbrun, humös sand, grovkornig, torr, mager och lös. Inslag av småsten, tegelkross, djurben, lera och träkol. Smutslager som avsatts på en stenläggning.
17. Gulorange grus, grovkornig, torr, mager och lös. Ser sentida ut men svårt att bedöma. Inslag av djurben, småsten. Utjämningslager eller bärlager, verkar ej vara en översandning.
18. Gråbrun, humös sand grovkornig, torr, mager och kompakt. Inslag av småsten, tegelkross, djurben, lera, träkol. Utjämningslager för att skapa en ny bra gårdsplan.
19. Brungrå, humös sand, grovkornig, torr, mager och lös. Inslag av småsten, tegelkross, lera, djurben. Marklager, troligen sentida.
20. Nedgrävning som verkar ha stått öppen, möjligen en avfallsgrop. Fylld med 21, 22, 23 och 24.
21. Flygsand, bottenfyllning i 20, som troligen oavsiktligt hamnat i gropan då den stått öppen.
22. Grå humus har kastats ovanpå 21, i 20. Finkorning, fet, fuktig och kompakt. Inslag av träkol, stenar, tegelkross, djurben och matavfall. Nedgrävningen har stått öppen efter att detta material kastats i.
23. Vitgul sand, grovkornig, torr, mager och lös. Flygsand.
24. Gråbrun, humös sand. Grovkornig, torr, mager och lös. Inslag av småsten, tegelbitar, tegelkross, kalkbruk, kalk, djurben, lerklumpar, hushållsavfall blandat med raserings- eller byggnationsavfall.
25. 24 blandat med vit sand.
26. Brungrå, humös sand, grovkornig, torr, mager och lös. Inslag av kalk, kalkbruk, småsten. Utjämnning lagd över 20 för att komma tillrätta med sättningar.
27. Grå, humös sand, blandad med gul och vit sand, stora-, mellan- och småstenar, tegelkross. Fyllning i nedgrävning för betongbalk.
28. Brungrå, humös sand , finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av små- och mellanstora stenar, tegelkross, djurben, träkol och bränd lera. Utjämningslager.
29. Stenläggning av knytnävsstora stenar, lagda tätt som en stenläggning. Lagda i brun humös sand, grovkornig, torr, mager och lös.
30. Gråbrun, humös sand, grovkornig, torr, mager och lös. Inslag av småsten, tegelkross, djurben, lera och träkol. Smutslager som avsatts på en stenläggning.
31. Gulorange grus, grovkornig, torr, mager och lös. Ser sentida ut men svårt att bedöma. Inslag av djurben, småsten. Utjämningslager eller bärlager, verkar ej vara en översandning.
32. Gråbrun, humös sand grovkornig, torr, mager och kompakt. Inslag av småsten, tegelkross, djurben, lera, träkol. Utjämningslager för att skapa en ny bra gårdsplan.
33. Mörkt brun humös sand, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av tegelkross, djurben, småsten, kalkbruk, kalk och träkol.
34. Mörkt brun humös sand, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av tegelkross, djurben, småsten, kalkbruk, kalk och träkol.
35. Gul lera, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av enstaka småsten, tegelkross. Kan vara ett lergolv, troligen daterat till 1600–1700-tal.
36. Brungrå, humös sand, grovkornig, torr, mager och lös. Inslag av småsten, tegelkross, lera, djurben. Marklager, troligen sentida.
37. Botten av en kalkälningsgrop, i botten gulvitt kalkbruk med grov ballast (grus och enstaka träkol). Även djurben som troligen kastats i gropan då den tagits ur bruk. Kan härröra från byggnation av de nyligen rivna husen eller bebyggelsen som tidigare stått på platsen.
38. Gul lera, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av enstaka småsten, tegelkross. Kan vara ett lergolv, troligen daterat till 1600–1700-tal.
39. Mörkt brun humös sand, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av tegelkross, djurben, småsten, kalkbruk, kalk och träkol.
40. Gråbrun, humös sand grovkornig, torr, mager och kompakt. Inslag av småsten, tegelkross, djurben, lera, träkol. Utjämningslager för att skapa en ny bra gårdsplan.

- 41. Brungrå, humös sand, grovkornig, torr, mager och lös. Inslag av småsten, tegelkross, lera, djurben. Marklager, troligen sentida.
- 42. Sentida nedgrävning, återfylld med 27. Nedgrävning för gjutning av betongbalk.
- 43. Brungrå humös sand, lerinblandad, grovkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av bränd lera, träkol och gul lera. Troligen utlagt som bärlager.
- 44. Brungrå, humös sand, grovkornig, fet, fuktig och kompakt.. Inslag av kalk, träkol, tegelkross, porslin. Sentida utjämningslager.
- 45. Vitgul grovkornig grus. Bärlager.
- 46. Kalkbruksyta, yta som använts vid byggnation.
- 47. Brun, humös sand, grovkornig, torr, mager och lös. Inslag av tegelkross, småsten, träkol. Jämn yta som stenar är satta i, utjämningslager.
- 48. Kullerstensyta, gårdsplan.
- 49. Matjord.

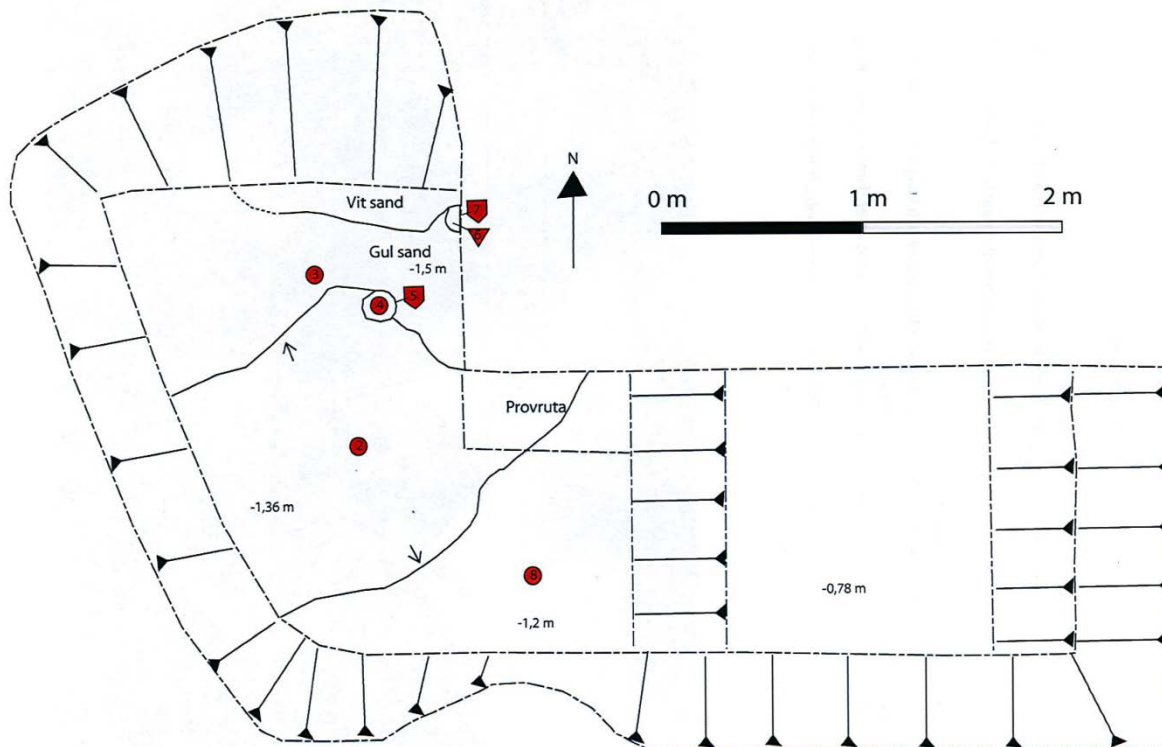
Sektion mot öster

Figur 11. Schakt 4, östra sektionen, lagerbeskrivning.

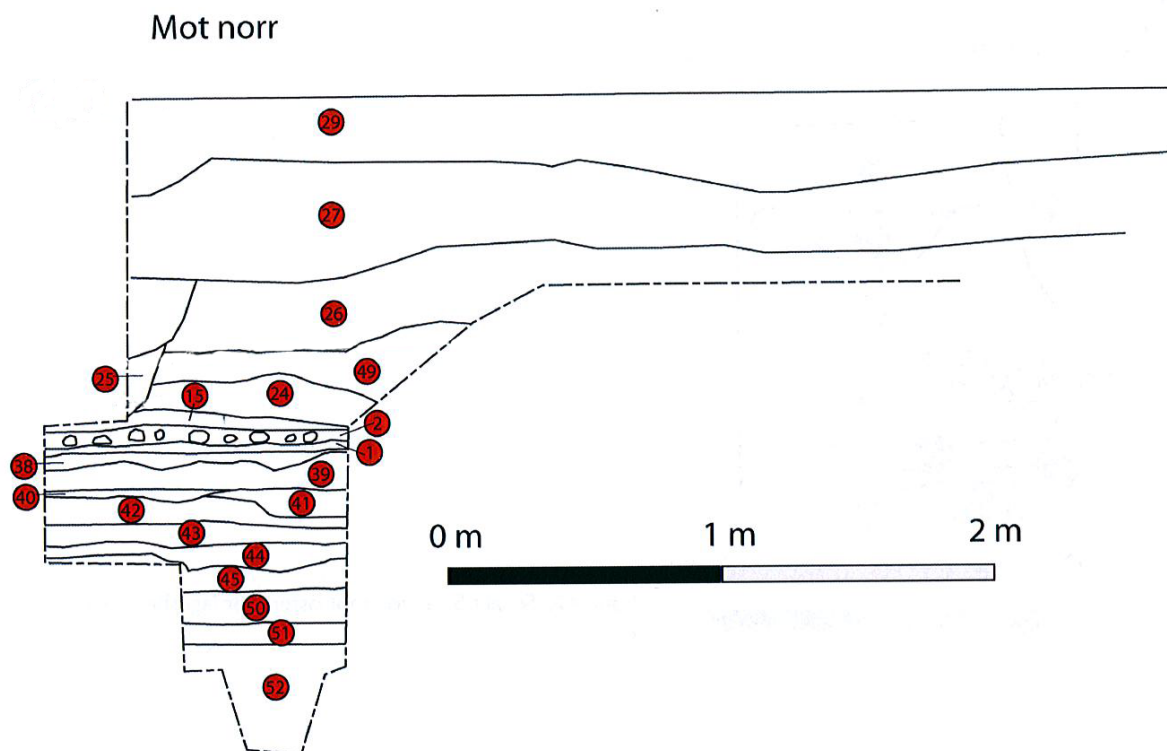
1. Vitgul sand, grovkornig, torr, mager och lös. Linser med nedbrutna växtdelar, i övrigt inga kulturindikerande komponenter. Grävde 0,30 ner, mycket sten, huvudsakligen flinta, men inga övriga komponenter eller kulturlager.
2. Brungrå, humös sand, grovkornig, torr, mager och kompakt. Inslag av sand (infiltration). Små till mellan stora stenar och träkol, samt mycket djurben. Fossil åkermark.
3. Brun humus, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av djurben, bränd lera, småsten, träkol och laderspill, hög organisk halt. Har troligen varit gödslat, odlingslager.
4. Brungrå, humös sand, grovkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av träkol, sand, småsten och djurben. Utjämningslager utlagt över 3 för att skapa en plan yta. Jorden är troligen hämtad från en annan plats i nivelleringsyfte.
9. Större nedgrävning, troligen sentida, kan vara grävd för källarnedgången längre söderut, eller för källaren. Igenfylld i många olika omgångar.
13. Brungrå, humös sand, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av små- och mellanstora stenar, tegelkross, djurben, träkol och bränd lera. Utjämningslager.
51. Grov gul grus med svallade stenar, tätt satta. Grovkornig, torr, mager och lös, ej naturligt utan utlagt. Stenläggning
52. Gulvitt kalkbruk, med grov ballast av grus.
53. Brungrå, humös sand, finkornig, fet, fuktig och kompakt med knytnävsstora stenar lagda i ytan. Stenläggning.

54. Gulvit sand, grovkornig, torr, mager och lös. Flygsand. Mellan 54 och 55 har ytan stått öppen en period och växter har slagit rot.
55. Gulvit sand, grovkornig, torr, mager och lös. Flygsand. Mellan 54 och 55 har ytan stått öppen en period och växter har slagit rot. Mellan 55 och 61 likadant.
56. Avtryck efter borttagna stenar, som har återfyllts med översandning och har fyllts med växter. Återfyllts med 58.
57. Avtryck efter borttagna stenar, som har återfyllts med översandning och har fyllts med växter. Överandats av 61.
58. Brungrå, humös sand, grovkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av träkol, småsten, tegelkross. Marklager.
59. Gul grovkornig grus. Bärlager.
60. Gråbrun, humös sand grovkornig, torr, mager och kompakt. Inslag av småsten, tegelkross, djurben, lera, träkol. Utjämningslager för att skapa en ny bra gårdsplan.
61. Vitgul sand, flygsand.
62. Vitgul sand, flygsand.
63. Vit flygsand med satta knytnävsstora stenar i ytan, kullerstensbeläggning.

Figur 12. Schakt 5, plan, lagerbeskrivning.

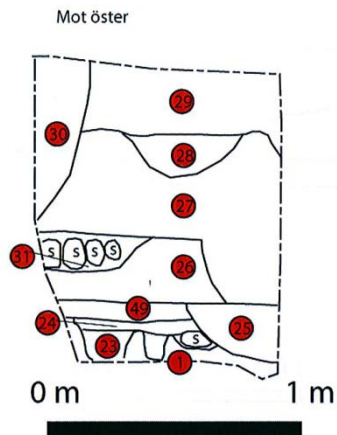
2. Brun, humös sand, blandad med gul lera. Finkornig, fet, fuktigt och kompakt. Inslag av lera, träkol, småsten och sand. Avsatt marklager på översandning.
3. Gulvit flygsand med mycket maskgångar, grovkornig, torr, mager och lös. Troligen flygsand, en översandning.
4. Fyllning i ett mindre stolphål, återfyllt med brungrå humös sand, grovkornig, torr, mager och lös. Grävt igenom 3.
5. Mindre stolphål, grävt igenom 2 och 3, återfyllt med 4.
6. Fyllning i mindre stolphål, grävt från ca 1,35 m djup. Återfyllt med brun, humös sand, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av småsten, tegelkross, bränd lera och träkol.
7. Mindre stolphål, gräv igenom 3, återfyllt med 6.
8. Gulvit flygsand med mycket maskgångar, grovkornig, torr, mager och lös. Troligen flygsand, en översandning.

Figur 13. Schakt 5, norra sektionen, lagerbeskrivning:

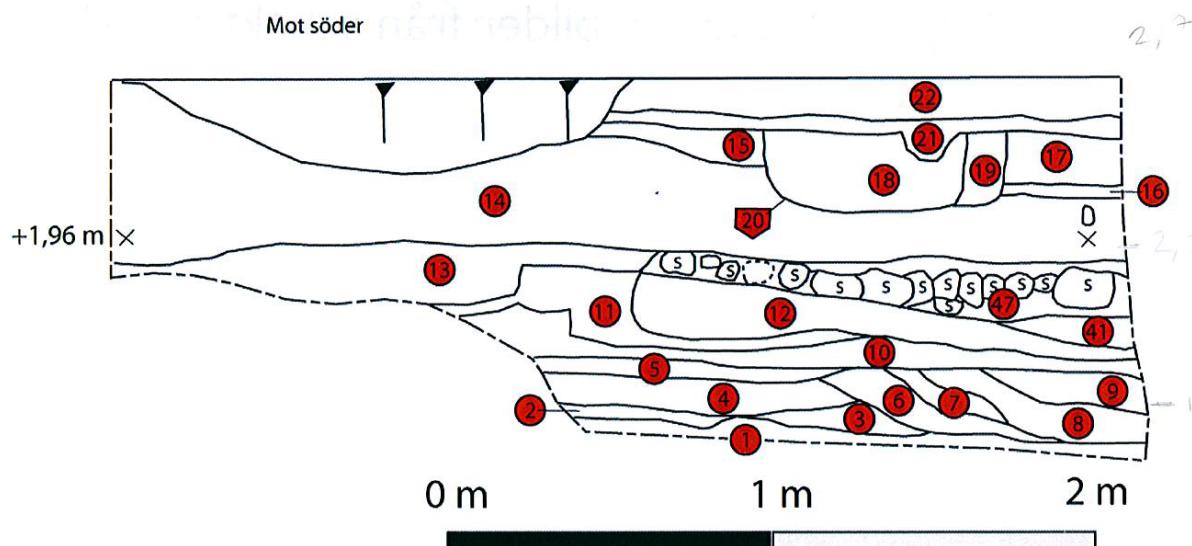
1. Vitgul sand, grov-till finkornig, torr, mager, lös och välsorterad. Inga direkta kulturindikerande komponenter. Översandning.
2. Brun, humös sand blandad med gul lera, finkornig, torr, mager och kompakt. Inslag av lera, träkol, småsten, sand. Avsatt marklager på översandning. Platsen återtagen.
15. Mörkt, brungrå, humös sand, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inga kulturindikerande komponenter, matjord utlagt som utjämning.
24. Brungrå humös sand, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av småsten, bränd lera. Fyllning i stolphål 25.
25. Mindre stolphål återfyllt med 24.
26. Brun, humös sand, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av träkol, bränd lera, tegelkross, småsten. Utjämningslager.
27. Brungrå humus, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av kalk, bränd lera, småsten, tegelkross, djurbent. Välsorterat, utlagt för avjämning/nivellering för att skapa ny användbar, odlingsbar yta.
29. Matjord.
38. Gul lera med inslag av bränd lera, träkol, enstaka humös sand, rostiga utfällningar och småsten. Tydlig kontaktyta mot överliggande 1 och även mot underliggande 39. Sluttar svagt i ytan mot söder, fortsätter i alla väderstreck.
39. Brun, humös sand, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Hög organisk halt. Ter sig som ett gödsellager, övre kontaktyta ojämn men tydlig (mot 38). Gödsellager, odlat eller en gödselstad.
40. Gråbrun humös sand, finkornig, fuktig, fet och kompakt, inslag av bränd lera djurbent, lerfläckar, träkol. Utjämningslager utlagt för att skapa en plan yta, över 41.
41. Gulvitgrå humös lerig sand, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av träkol, bränd lerklumpar, kalk, 40 lagts om utjämningslager upp emot 41 som är avtunnande mot väster och delvis mot söder. Kan vara en utrensad golvrest blandad med annat material, möjligen ett gårdsplanslager.
42. Brun, humös sand, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av stora brända lerklumpar, lera, träkol, djurbent, kalk, kalkbruk. Plan kontaktyta uppåt, förutom i väster där det sluttar mot sydvästra hörnet. Gårdsplansyta utlagt över en brandyta, för att skapa en användbar yta.

43. Svart, humös sand blandad med mycket träkol, sot och aska. Finkornig, torr, mager och lös. Brandhorisont, har troligen brunnit på plats, ytan under som är ett lerlager (44) har en värmepåverkad yta.
44. Gulgrå lera med inblandning av humös sand, enstaka, verkar värmepåverkad. Inslag av träkol, kalk, bränd lera, enstaka småsten. Finkornig, fet, fuktig och kompakt. Tydlig kontaktyta mot överliggande kulturlager 43, och underliggande kulturlager 45. Sluttande mot söder och delvis mot väster. Fragmenterat golv eller utlagt som fyllning eller som bärlager.
45. Brunsvart, humös sand med stora inslag av bränd lera och träkol, enstaka svallade småsten. Brandlager.
46. Grå, humös sand, grovkornig, mager, fuktig och kompakt. Inslag av bränd lera och träkol, enstaka tegelkross. Nedgrävning för att bygga hus.
47. Mörkt brun humus i ytan, mot botten ett kalkbrukslager. Del av aktivitetssyta vid byggnation på platsen.
48. Vitgul sand, grovkornig, torr, mager och lös. Inga inslag. Översandning, flygsand.
- 49.. Gul lera, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inga inslag. Lergolv.
50. Brunsvart, humös sand, med inslag av mycket träkol. Finkornig, fet, fuktig och kompakt. I ytan en bränd lerlins, aska och sotinslag, tolkat som ett brandlager, bränt på plats.
51. Brungrå humös sand, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av vit sand, träkol, bränd lera, djurben. Äldsta markhorisonten.
52. Vit sand utan inslag, steril sand. Grovkornig, torr, mager och lös.

Figur I 4. Schakt 5, östra sektionen, lagerbeskrivning:

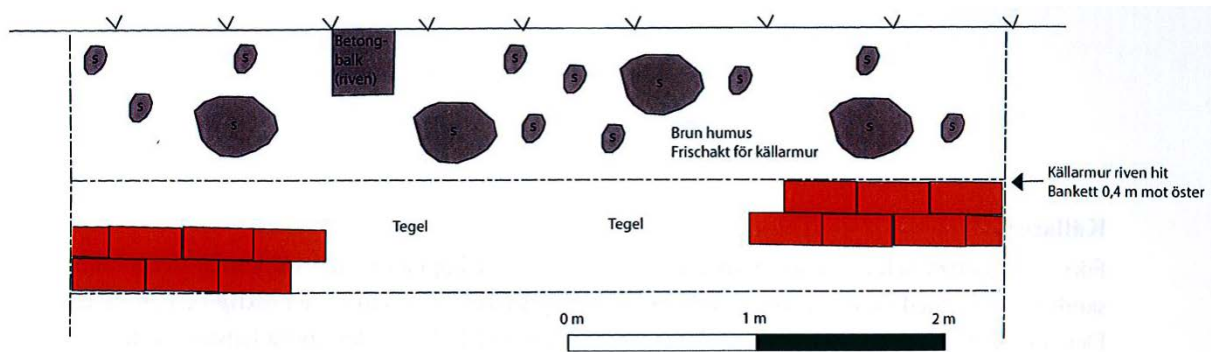
1. Vitgul grus, grovkornig till finkornig, torr, mager och lös. Inga komponenter. Flygsand
23. Brun, humös sand, blandad med gul lera. Finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av lera, träkol, småsten och sand. Avsatt kulturlager på översandning, odlingslager. Flera pinnavtryck och stolphål syns i detta lager.
24. Brun humös sand, finkorning, fet, fuktig och kompakt. Inslag av småsten, bränd lera, träkol och lite sand, Odlings/marklager.
25. Nedgrävning återfylld med brungrå humös sand, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av småsten, bränd lera. Fyllning i mindre nedgrävning eller stolphål efter översandning.
26. Brun humös sand, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av träkol, bränd lera, tegelkross, småsten. Utjämningslager.
27. Brungrå humus, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av kalk, bränd lera, småsten, tegelkross och djurben. Välsorterat. Odlingsyta.
28. Nedgrävning återfylld med gul lera, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Stabilisering eller stolphål återfyllt med lera.
29. Matjord.
30. Återfylld nedgrävning som sträcker sig 1 m mot väster, återfylld med mörkt, brun humös sand, sentida.
31. Svart träkol, finkornig, fet, fuktig och kompakt, smetig. Brandlager.
49. Tunn horisont på 4, brun humös sand blandad med lera, bränd lera, djurben, träkol, småsten. Finkorning, fet, fuktig och kompakt.

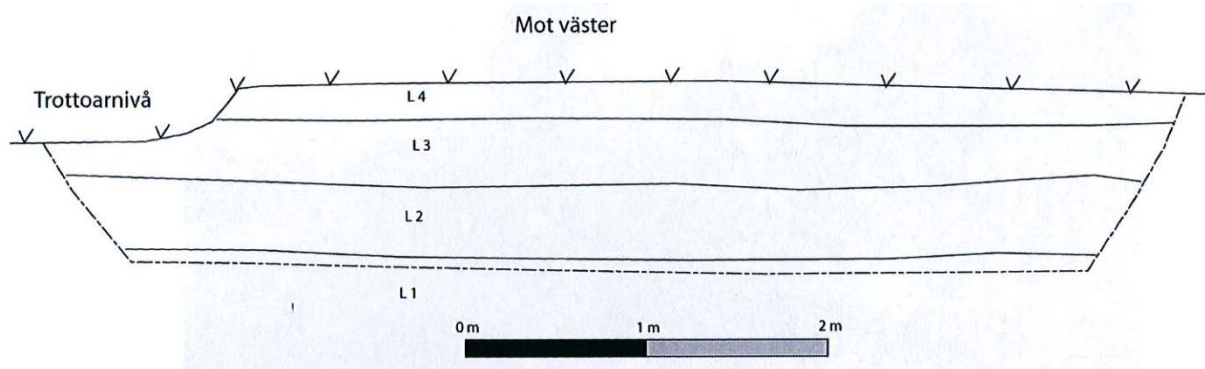
Figur 15. Schakt 5, södra sektionen, lagerbeskrivning:

1. Vitgul grus, grovkornig till finkornig, torr, mager och lös. Inga komponenter. Flygsand
2. Brun, humös sand, blandad med gul lera. Finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av lera, träkol, småsten och sand. Avsatt kulturlager på översandning, odlingslager.
3. Brun, humös sand, blandad med gul lera. Finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av lera, träkol, småsten och sand. Avsatt kulturlager på översandning, odlingslager.
4. Brun humös sand, finkorning, fet, fuktig och kompakt. Inslag av småsten, bränd lera, träkol och lite sand, Odlings/marklager.
5. Tunn horisont på 4, brun humös sand blandad med lera, bränd lera, djurben, träkol, småsten. Finkorning, fet, fuktig och kompakt.
6. Fyllning i svacka mot väster, gråbrun humös sand blandad med lera, träkol och småsten. Finkornig, fet, fuktig och kompakt. Möjligen fyllning i en tomträna.
7. Fyllning i den möjliga tomtrännen, brun, humös sand blandad med bränd lera. Finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av bränd lera, träkol och småsten.
8. Brun, humös sand blandad med träkol, bränd lera, lera och småsten. Fyllning i ränna.
9. Gul lera, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av kalk, småsten, djurben, bränd lera. Lergolv som har satt sig.
10. Brungrå, humös sand, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av bränd lera, träkol, småsten och djurben. Utjämningslager över lergolv 9.
11. Gul lera, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av humus, träkol och småsten. Lergolv.
12. Gulvit sand blandad med brun humös sand. Grovkornig, torr, mager och lös. Ligger på 11.
13. Smutslager eller utjämningslager över stenläggning, samt en rad med små stenar, stenläggning. Gårdsplan.
14. Brungrå humus, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av kalk, bränd lera, småsten, tegelkross och djurben. Välsorterat. Odlingsyta.
15. Mörkt brungrå, humös sand. Finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inga kulturindikerande komponenter. Matjord.
16. Orangebrun humös sand blandad med bränd lera och träkol. Finkornig, torr, mager och lös. Bärlager.
17. Mörkt brungrå, humös sand. Finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inga kulturindikerande komponenter. Matjord.
18. Kalkgrop, vit kalk, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inga inslag.

19. Gråbrun, humös sand, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inga inslag eller kulturindikerande komponenter. Igenfyllnad efter att kalkgropen fallit ur bruk.
20. Nedgrävning, raka sidor, plan, svagt rundad botten. Grävd för kalkbränning.
21. Yta med grus och makadam, bärlager.
22. Matjord.

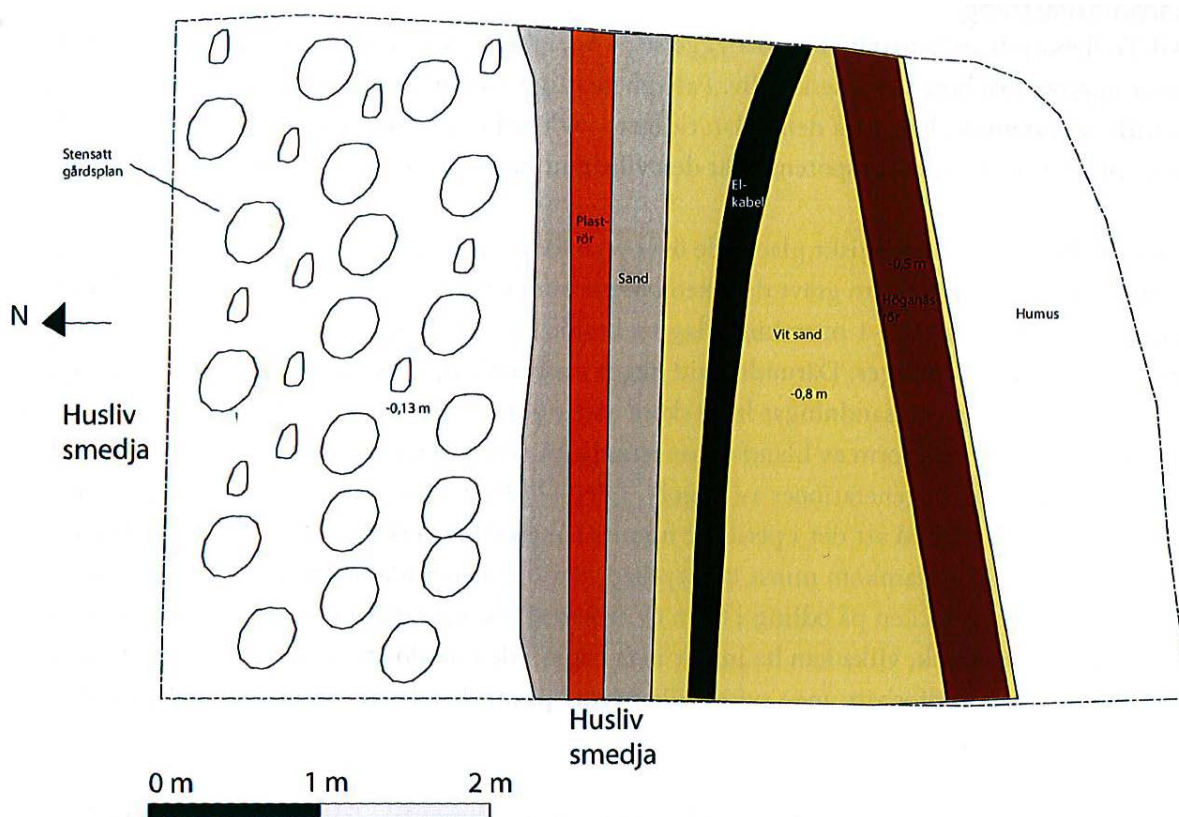

Figur 16. Källare B, sektion mot öster.

Figur 17: Grop E, sektionsritning mot väster:

1. Gråbrun kulturjord, relativt välsorterad, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av bränd lera och djurben.
2. Gulgrå sand, homogen och välsorterad. Tolkning: flygsand.
3. Humös sand.
4. Humus, växter och rötter.

Figur 18. Söschakt efter oljetank.

I serien arkeologiska arkivrapporter från Lund har utgivits:

2012

-
Nr 411 Kv Paradis 37 & 38, Lund. Arkeologisk förundersökning 2011. Gertie Ericsson.
Nr 412 Kv Bytarebacken 31, Lund. Geoteknisk provborrning 2011. Gertie Ericsson.
Nr 413 Dalby kyrkas kyrkogård, Dalby socken, Lunds kommun. Arkeologisk förundersökning 2010. Gertie Ericsson.
Nr 414 Kv Rundkyrkan 1, fornlämning nr 93, Södra Sandby socken, Lunds kommun. Geoteknisk provborrning 2010. Gertie Ericsson.
Nr 415 Kv Saluhallen 1, Mårtenstorget, Lund. Arkeologisk förundersökning 2010-2012. Claes Theliander.
Nr 416 Stora Råby 34:6, fornlämning nr 10 i Stora Råby socken, Lunds kommun. Arkeologisk förundersökning 2009-2010. Adam Bolander.
Nr 417 Hoby 19:2 och Hoby 24:2, fornlämning nr 31 i Västra Hoby socken, Lunds kommun. Arkeologisk förundersökning 2009-2010. Adam Bolander och Gertie Ericsson.
Nr 418 Kv Paradis 56, Lund. Arkeologisk förundersökning 2012. Ivan Balic.
Nr 419 Kv Brunius 16, Lund. Arkeologisk förundersökning 2010. Gertie Ericsson.
Nr 420 Kv Garvaren 20, Lund. Geoteknisk provborrning 2011. Gertie Ericsson.
Nr 421 Kv Tegnér 2, Lund. Arkeologisk förundersökning 2011. Gertie Ericsson.
Nr 422 Innerstaden 2:1 och 3:32, Lund. Arkeologisk förundersökning 2010. Gertie Ericsson.
Nr 423 Kv Gernandtska lyckan 19, Lund. Arkeologisk förundersökning 2009. Gertie Ericsson.
Nr 424 Kv Maria Magle 9, Lund. Geoteknisk undersökning 2012. Gertie Ericsson.
Nr 425 Kv Agardh 9, Lund. Arkeologisk förundersökning 2012. Nicklas Kronroth.
Nr 426 Botan M17:504, Lund. Arkeologisk förundersökning 2012. Aja Guldåker.
Nr 427 Kv Tegnér 1, Lund. Arkeologisk förundersökning 2012. Aja Guldåker.
Nr 428 Kv Gernandtska lyckan 19, Lund. Arkeologisk förundersökning 2010-2012. Aja Guldåker.
Nr 429 Kv Maria Magle 9, Lund. Arkeologisk förundersökning 2012. Aja Guldåker.
Nr 430 Stora Råby 36:18, fornlämning nr 10 i Stora Råby socken, Lunds kommun. Arkeologisk förundersökning 2012. Aja Guldåker.
Nr 431 Kv Maria Magle 9, Lund. Arkeologisk förundersökning 2012. Aja Guldåker.
Nr 432 Flyinge 22:40, Fornlämning 80,81 i Södra Sandbys socken, Lunds kommun. Arkeologisk förundersökning 2012. Aja Guldåker.
Nr 433 Kv Toppen 1-2, Lund. Geoteknisk undersökning 2012. Nicklas Kronroth.
Nr 434 Kv Paradis 60, Lund. Arkeologisk förundersökning 2012. Aja Guldåker.
Nr 435 Kv Paradis 61, Lund. Geoteknisk undersökning 2012. Gertie Ericsson.
Nr 436 Hardeberga 22:1, fornlämning nr 25 i Hardeberga socken, Lunds kommun. Arkeologisk förundersökning 2012. Aja Guldåker.
Nr 437 Kv Winstруп 11, Lund. Arkeologisk förundersökning 2012. Aja Guldåker.
Nr 438 Kv Carl Holmberg 3, Lund. Arkeologisk förundersökning 2012. Aja Guldåker.
Nr 439 Kv Myntet 29, Lund. Arkeologisk förundersökning 2012. Aja Guldåker.

Arkeologiska arkivrapporter från Lund har övergått i serien Kulturmiljörapporter fr.o.m. 2013.

I serien Kulturmiljörapporter har utgivits:

2013

- 2013:1 Kv Billegården 21, Lund. Geoteknisk undersökning 2012. Gertie Ericsson.
2013:2 Kv Apotekaren 11 (fd 9), Lund. Geoteknisk undersökning 2012. Gertie Ericsson.
2013:3 Ventlinge 44:1, Mörbylånga kommun. Antikvarisk medverkan 2012-13. Henrik Borg.
2013:4 Stora Råby 34:7, fornlämning nr 10 i Stora Råby socken, Lunds kommun. Arkeologisk förundersökning 2012. Jan Kockum.
2013:5 Kv Saluhallen1, Lund. Arkeologisk förundersökning 2011-2012. Ivan Balic.
2013:6 Innerstaden 2:1 - Krafts torg och Kungsgatan, Lund. Arkeologisk förundersökning 2012. Nicklas Kronroth.
2013:7 Stora Råby 34:7/väg 887, Lund. Arkeologisk förundersökning 2012. Nicklas Kronroth.
2013:8 Innerstaden 2:1 - Clemenstorget, Lund. Arkeologisk förundersökning 2012. Nicklas Kronroth.
2013:9 Kv Sjöjungfrun 11, Trelleborg. Arkeologisk förundersökning 2010. Claes Theliander.